

se zde například kuňka východní (*Bombina orientalis*), mohutná užovka amurská (*Elaphe schrenckii*) nebo jedovatý ploskolebec východní (*Gloydus blomhoffi*).

Hlavním předmětem ochrany jsou však savci, a to nejen tygr usurijský (*Panthera tigris altaica*), jak by se mohlo na první pohled zdát. Při vyhlášení zapovědníku se počítalo především s ochranou kopytníků, jako je jelen sika (*Cervus nippon*), goral východní (*Nemorhaedus caudatus*), kabar pižmový (*Moschus moschiferus*) a další. Goral východní, unikátní druh divoké kozy, patří k největším zajímavostem zapovědníku, početnost jeho populace však silně poklesla a dnes se vyskytuje již jen na skalnatých útesech blízko pobřeží ve východní části rezervace. Zajímavá je i přítomnost dvou druhů medvědů – až 700 kg vážícího medvěda usurijského (*Ursus arctos lasiotus*) a menšího, zhruba do 150 kg vážícího medvěda ušatého.

Tygr usurijský je skutečným symbolem zapovědníku

Tygr usurijský, největší poddruh tygra, byl téměř vyhuben: v roce 1940 žilo ve volné přírodě jen asi 20–30 jedinců. Založení zapovědníku a zákaz lovu tygra ve 30. a 40. letech 20. století vedly k postupnému zvyšování počtu až na 400 jedinců v 90. letech. Po rozpadu Sovětského svazu nastal rozmach pytláctví a počty mohutné šelmy se začaly na některých místech opět snižovat. Boj s pytláky stále pokračuje a například v roce 2012 jich bylo v Lazovském zapovědníku zadrženo a předáno policii 23. Dokonale vybavení pytláci loví tygry pro čínské překupníky, protože v tradiční čínské medicíně se části tygřího těla používají jako přísada do mnohých léčiv a afrodisiak. Cena zabitého tygra se na černém trhu pohybuje okolo 15 000 USD (375 000 Kč), z čehož může rodina pytláka žít několik let. Tygři navíc nemají dobrou pověst ani u místních pas-tevců a chovatelů dobytka. Ochranaři se přitom snaží zabránit konfliktům všemi dostupnými prostředky. Proto umísťují na vhodné místo jako návnadu kus krávy posypaný chloridem lithným a pálivou paprikou, po které se tygr začne dávit a na dlouhou dobu se mu tak znechutí maso hospodářských zvířat. Účinné jsou také ohňostroje na tygřích chodnicích. Pytláctví ovšem není jediné nebezpečí hrozící tygrům. Svou daň si vybírá i pokračující rozpad původního prostředí, lesní požáry nebo úbytek kořisti tygrů v lesích.

Tygr usurijský. Foto: Petr Suvorov

Přesto je dnes usurijská tajga největším souvislým územím, na kterém se volně vyskytují tygři – areály všech ostatních tygřích poddruhů jsou mnohem rozdrobenější.

V samotném Lazovském zapovědníku žije asi deset tygrů. Přehled o celkových počtech i jednotlivých jedincích získávají pracovníci různými metodami, jako je například odhad populace na základě nálezů stop ve sněhu či blátě, přímé pozorování při náhodném setkání nebo záznamy fotopastí. Při inventarizaci se využívají také psi, kteří jsou schopni rozpoznat pach jednotlivých tygrů, a to ani psi nemusí chodit do lesa. Postup je takový, že se jim v řadě sklenic předloží několik vzorků tygřího trusu nebo moči. Psi mají za úkol najít v řadě dva stejné vzorky. Jakmile pes zvládne tuto dovednost, předloží mu pracovníci neznámý vzorek přivezený z terénu. Na základě několika opakování a srovnávání pes spolehlivě určí, kterému tygru vzorek patří. A jelikož pracovníci vědí, kde vzorek sebrali, dá se stanovit docela přesně i teritorium jednotlivých zvířat. Přibližně jednou za deset let probíhá v Ruské federaci celkové sčítání volně žijící populace usurijských tygrů – poslední proběhlo v roce 2005 s výsledkem 334–417 dospělých tygrů a dalších 97–112 mláďat. Toto číslo již dnes není aktuální; je těžké odhadovat, jestli se celková početnost poddruhu snížila nebo zvýšila, protože jsou zaznamenány na různých místech protichůdné trendy.

Tygr usurijský je velké zvíře schopné usmrtit mohutného medvěda usurijského a oprávněně vzbuzuje respekt. Setkání místních obyvatel s tygry nejsou v některých částech areálu vzácná, napadení člověka však bývají naprosto ojedinělá – tygr obvykle neútočí ani tehdy, pokud je vyrušen přímo u kořisti. Přesto se v posledních 10–15 letech objevovaly jednotlivé zprávy o tygrech, kteří postrádali plachost a v několika případech dokonce zaútočili na člověka, jednou dokonce se smrtelnými následky. Studie bohužel také odhalila smutnou skutečnost – mezi tygry se objevil virus psinky, který je pro ně většinou smrtící. Umírající zvířata pak v posledních chvílích svého života ztrácí plachost a mohou se stát hrozbou i pro člověka. Kromě pytláctví tak jde o druhý nejvýznamnější činitel, který ovlivňuje populaci usurijských tygrů. Díky řídkému osídlení tygry naopak neohrožuje silniční doprava, ačkoliv v roce 2007 došlo ke kurióznímu případu, kdy mladou tygřici usmrtil linkový autobus na silnici mezi Chabarovskem a Dalněgorskem.

Doufejme, že tygr ve volné přírodě nebude vyhuben, protože i když se v lidské péči dobře rozmnožuje, vzniká u něho silná vazba na člověka a odchovaný tygr se již nikdy do přírody vrátit nemůže. A byla by opravdu škoda, kdyby jeden z největších dravců na naší planetě, který zabitěho koně dokáže odtáhnout kilometr daleko, přežíval jen ležící za mřížemi zoologických zahrad.

Ochrana přírody

ročník 70 číslo 2 2015

Kulérová příloha

Zprávy / Aktuality / Oznámení

Stewardship kongres v Barceloně

Ve dnech 5.–8. listopadu se v Barceloně konal první evropský Land Stewardship kongres. Jak už název kongresu napovídá, hlavním tématem byl land stewardship, což se do češtiny dá asi nejlépe přeložit jako „správcovství pozemků“. Kongresem vyvrcholil tříletý projekt LandLife, který si položil za cíl rozvíjet a propagovat správcovství pozemků jako efektivní a úspěšný nástroj ochrany přírody a biologické rozmanitosti. Hlavním organizátorem kongresu (i celého projektu) byla katalánská organizace Xarxa de Custòdia del Territori (XCT) ve spolupráci s ostatními partnery projektu: Conservatoire d'espaces naturels du Languedoc-Roussillon, Legambiente Lombardia, Eurosite a Prysmas.

Kongres se odehrával v inspirativním prostředí barcelonského vědecko-technického muzea Cosmocaixa, které kromě populární částečně interaktivní expozice disponuje vhodnými přednáškovými sály i dalšími konferenčními prostory.

Koncept land stewardship je založen na široké spolupráci vlastníků půdy a dalších subjektů (pozemkových spolků a obdobných organizací, zemědělců, lesníků, místních úřadů, státních institucí atd.), s cílem udržitelnosti, zachování biologické rozmanitosti a přírodních hodnot. Tudíž poměrně široké bylo i spektrum účastníků kongresu, kterých se sešlo více než 250 z různých zemí – nejvíce pochopitelně ze Španělska a Itálie, zastoupeno bylo také Holandsko, Francie, Spojené

státy americké, Česká republika a přítomni byli i zástupci evropských institucí. Za Českou republiku se kongresu zúčastnili 2 zástupci Českého svazu ochránců přírody (ČSOP). Český svaz ochránců přírody dlouhodobě spolupracuje s XCT a drobnějším dílem přispěl i do některých aktivit projektu LandLife. ČSOP se tématu péče o pozemky prostřednictvím jejich správy věnuje dlouhodobě. Konkrétně hnutí pozemkových spolků je jedním z jeho stěžejních programů. Český svaz ochránců přírody stál u vzniku hnutí pozemkových spolků v České republice, je koordinátorem aktivit pozemkových spolků u nás a tyto aktivity dlouhodobě jak finančně, tak metodicky podporuje.

Kongres měl program bohatý a nabitý – účastníci měli možnost navštívit řadu paralelně probíhajících workshopů a seminářů na téma pozemkového správcovství, jako například prezentace konkrétních úspěšných projektů (např. revitalizace řek), evropských souvislostí (evropská směrnice o půdě) nebo workshop zaměřený na tvorbu úspěšného projektu. V rámci doprovodného programu proběhla také řada kratších prezentací a komentovaná výstava plakátů. Na závěr byl pro zájemce přichystán celodenní výlet do terénu, kde bylo možné zhlédnout konkrétní příklady dobrého správcovství pozemků. Důležitým cílem kongresu bylo také rozvíjení vzájemné spolupráce, a to na regionální i evropské úrovni. Proto byla část programu věnována posilování vzájemné spolupráce a krokům vedoucím ke vzniku evropské sítě pozemkového správcovství, která by přispěla k většímu všeobecnému povědomí o této problematice a stala by se tak významnějším hráčem na poli evropské legislativy a institucí. Účastníci debatovali nejen o společných cílech, ale vyjasňovali si také rozdíly plynoucí

zejména z odlišného pojetí problematiky správy pozemků v jednotlivých zemích. Shodli se vesměs na tom, že důležitými úkoly pro nejbližší období bude najít nejvhodnější strukturu i šíři takové sítě, shodnout se na společných cílech a v neposlední řadě také nalézt zdroj financování pro nezbytné aktivity. Účastníci svou vůli ke spolupráci na evropské úrovni i pokračování procesu budování evropské sítě na závěr stvrdili přijetím tzv. Barcelonské deklarace.

Stanislava Bartošová

Evropský zelený pás

Ve dnech 23. až 26. září 2014 se ve Slavonicích konala již 8. panevropská konference Evropského zeleného pásu, které se účastnilo více než 100 zástupců státních institucí a nevládních organizací z 25 zemí. Záštitu nad konferencí převzal ministr životního prostředí Richard Brabec.

Evropský zelený pás (www.europeangreenbelt.org) kopíruje bývalou „železnou oponu“ od norskó-ruských hranic přes baltské země, střední Evropu až na Balkán v délce 12 500 km. Tento pás, který v době studené války představoval nedotknutelné území nikoho, přispěl k zachování přírody a rozvoji vzácných přírodních lokalit. Jedinečný význam tohoto ekologického koridoru je zřejmý, neboť 40 národních parků se nachází přímo v oblasti Evropského zeleného pásu a více než 3 200 chráněných přírodních území se nalézá v 50 km pásmu po obou stranách. Tento koridor prochází téměř všemi evropskými biologickými a geografickými územími. Iniciativa na ochranu Evropského zeleného pásu byla založena již v roce 2003, kdy se

spojilo několik různých regionálních iniciativ pod jednotnou celoevropskou platformu. V dnešní době spojuje Zelený pás na 24 státtů, stal se páteří panevropské ekologické sítě a důležitou měrou přispívá k evropské „zelené infrastruktuře“. Je zároveň symbolem přeshraniční spolupráce a společného evropského přírodního a kulturního dědictví.

Poslanec Evropského parlamentu Michael Cramer a viceprezident Evropské cyklistické federace Daniel Mourek při podpisu společné deklarace o ochraně Evropského zeleného pásu. Fota: Tomáš Růžička

Součástí konference ve Slavonicích byla i exkurze do Národního parku Podyjí/Thayatal.

V předloňském a loňském roce podepsalo u příležitosti 25. výročí pádu železné opony šestnáct státtů (včetně České republiky) deklaraci podporující ochranu Evropského zeleného pásu. MŽP ČR jmenovalo národním kontaktním místem Nadaci Partnerství.

Na konferenci ve Slavonicích v loňském roce byla po delších přípravách založena nezisková asociace Evropský zelený pás. Mezi 23 zakládajícími členy ze 14 zemí jsou z České republiky organizace Ametyst, Institut Slavonice a Nadace Partnerství. Mezi členy ze státních institucí jsou např. finské ministerstvo životního prostředí nebo německá agentura ochrany přírody (BfN).

„Evropský zelený pás má potenciál spojit lidi, je konceptem spolupráce v Evropě, kde poslední dobou vzrůstá nacionalismus a napětí“, řekl na závěr konference Gabriel Schwaderer z nadace Euronatur a předseda nově vzniklé Asociace Evropského zeleného pásu.

Na konferenci ve Slavonicích byla též podepsána dohoda o spolupráci mezi asociací Evropského zeleného pásu a Evropskou cyklistickou federací, která podporuje další rozvoj Stezky železné opony – Eurovelo 13 (www.eurovelo13.com). K této dohodě připojil svůj podpis i poslanec Evropského parlamentu a předseda jeho výboru pro dopravu a turistiku Michael Cramer.

Tomáš Růžička

Konference Dobrá Praxe

Konference s názvem Dobrá Praxe 2015 a podtitulem Příkladné geoturistické a ekoturistické produkty v podmínkách ČR proběhla ve dnech 29. a 30. ledna v Hradci Králové. Šlo již o pátý ročník konference věnující se příkladným počínům v oblasti udržitelného cestovního ruchu v ČR i ve světě, organizovaný Fakultou informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové (viz http://fim.uhk.cz/sustour/). 20 příspěvků a 8 posterů sledovalo asi 50 účastníků, což je málo s ohledem jak na významnost tématu a aktuálnost příspěvků, tak na fakt, že účast včetně stravy byla zdarma, resp. hrazená z prostředků projektu IKLIM. V příspěvcích účastníků zazněly informace o tvorbě návštěvnické infrastruktury ve zvláště chráněných územích, úspěších i těžkostech českých geoparků, průvodcovských službách a dalších tématech. Zcela odlišný a mile překvapivý úhel pohledu nabídla prezentace Ing. Venclové z pořádatjící fakulty, zabývající se emocionální složkou vnímání přírody a krajiny. AOPK ČR dostala slovo při zahájení konference a její příspěvky tvořily 15% obsahu konference a 50% posterů. Přichozí si mohli kromě tradičních letáků a časopisů odnést také nové knihy a skripta týkající se tématu konference. Záběrem i rozsahem tato akce daleko přesáhla území Královéhradeckého kraje, a tak je jen škoda, že se nenašlo více zájemců o účast, a to ani mezi místními studenty. Třeba se to do příštího opakování za rok či dva změní.

Ondřej Vítek

2 / 2015 Ochrana přírody

(Jak) učit ochranu přírody na vysokých školách?

Ano, a dobře. Tak nějak by zněla lakonická odpověď na otázku z titulku. O tom, že se obdobná replika mnohem snadněji vyříkne než uskuteční, svědčí konference, kterou pod stejným názvem uspořádala 6.–8. listopadu 2014 v Banské Bystrici tamější katedra biologie a ekologie Fakulty přírodních věd Univerzity Matěje Bely ve spolupráci se Státní ochranou přírody SR a Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR. Akce se zúčastnili nejen pedagogové z univerzit v ČR a na Slovensku, ale i praktici působící na různých úrovních státní ochrany přírody obou zemí.

Od Sisyfa k Donu Quijotovi a zase zpátky

Z 8 888 studijních oborů vyučovaných na univerzitách v České republice má 141 přímo v názvu výrazy *životní prostředí*, *ekologie* a *udržitelný rozvoj*. Naštěstí již pominula doba, kdy platilo, že ochranu přírody může vyučovat každý, kdo si jednou prošel naučnou stezku (někdy ani to ne). „Z ničeho se nemá dělat věda, ani z vědy samotné,“ vyřkl kdysi moudrý glosátor života Jan Werich. Aniž bychom chtěli péči o přírodní a krajinné dědictví dělat složitější, než ve skutečnosti je, je zřejmé, že se při její výuce neobejdeme bez poznání historických souvislostí a vysloveně mezioborového pojetí. Na čem se účastníci bezesporu potřebné akce ještě shodli?

Ivo Machar představil projektové inovace ve výuce ochrany přírody a ekologie na Univerzitě Palackého v Olomouci. Foto: Peter Urban

Jak vlastní výuce, tak uplatnění absolventů by bezpochyby prospělo silnější propojení vysokých škol a praxe, a to nejen při hledání témat pro závěrečné práce, ale především řešením praktických problémů posluchači. Vítané jsou odborné praxe na pracovištích státní ochrany přírody i v neziskových organizacích. Vhodným prostředkem může být zapojení ochranářů z praxe do výuky, organizování alespoň části výuky přímo v terénu, výraznější úloha pedagogů a vědeckovýzkumných pracovníků v odborných a poradních orgánech státní ochrany přírody a publikování výsledků vědy, výzkumu a vývoje v periodikách a další odborné literatuře vydávaných státní ochranou přírody, i když nejde o časopisy s vysokým citačním ohlasem. Předměty zaměřené na rozvoj komunikačních a manažerských schopností budoucích absolventů jsou dnes společenskou nutností stejně jako seznámení posluchačů s etickými zásadami ochrany přírody a krajiny. Kvalitní přednášky a cvičení o příslušné legislativě a informačních technologiích nejsou dost dobře myslitelné bez pravidelné aktualizace. V pojetí běžném v USA stojí a padá každý obor s osobnostmi. Vysokoškolský učitel by měl bezpochyby být ve svém oboru uznávaným odborníkem, když už ne tvůrčím badatelem. To ale nestačí. Stejně nutným předpokladem úspěšnosti univerzitního pedagoga zůstává schopnost disciplínu, na kterou se soustředil, posluchačům poutavě přiblížit, aniž by sáhl k laciným trikům. V našem případě nejde o nic jiného než dokázat vzbudit zájem o ochranu přírody i u studentů, kteří ji do té doby považovali buď za módní výstřelek šilených pravdoláskařů, nebo naopak za kupu ideologicky předpojatých žvástů.

Výuka ochrany přírody na univerzitách: sprint i maratón

Výuka ochrany přírody na vysokých školách má hned dva cíle. Škamny poslucháren by měli pouštíět odborně erudovaní, organizačně zdatní, jazykově vybavení a pro obor zanícení absolventi vyhovující nárokům širokého okruhu zaměstnavatelů. Současně jak lidé s diplomem specializovaného oboru, tak učitelé na základních a středních školách mohou bez tolik oblíbeného strašení, ale železnou logikou kombinovanou s rozumnou porcí emocí změnit přístup společnosti k přírodě a životnímu prostředí.

A co další vzdělávání pracovníků státní ochrany? Můžeme sice oprávněně namítnout, že nic nebrání tomu, aby každý na sobě mohl pracovat sám, na druhou stranu nechceme zastírat, že právě v průběžném seznamování profesionálních ochránců přírody s aktuálními trendy v péči o biologickou rozmanitost máme ve srovnání se západní Evropou, USA či Austrálií viditelné rezervy. Kdo jiný než vysokoškolští pedagogové by měl významnou část této niky obsadit? Součástí obdobného vzdělávání mohou být pravidelná setkání a výměny zkušeností mezi učiteli a pracovníky státní i dobrovolné ochrany přírody. Taková, jaké uspořádal právě banskobystriický kolektiv aktivních pedagogů sdružených kolem Petera Urbana.

Jan Plesník

Do Podyjí s Androidem

Místa, kde je možné v Podyjí vidět kudlanky, kvetoucí koniklece nebo zajímavé technické památky, poradí lidem nová tříjazyčná mobilní aplikace tamní Správy národního parku. Dostupná je pro zařízení se systémem Android a lidé si ji bezplatně mohou stáhnout na stránkách Google Play. Přístup z mobilních zařízení lidem navíc usnadní i nová responzivní verze internetových stránek Správy parku, která zlepšuje čitelnost v mobilních telefonech a tabletech. Aplikace obsahuje on-line mapu, možnost stažení off-line mapy a více než sto padesát zajímavostí, které v Podyjí mohou lidé navštívit nebo vidět. Kromě různých druhů rostlin a živočichů jsou mezi nimi například i atraktivní vyhlídky nebo technické či historické památky. Zájemci v ní naleznou i základní informace o okolních obcích. Další body pak mohou sami přidávat. „Lidem s tablety nebo chytrými telefony umožní přímo v terénu zjistit například zajímavá místa nebo druhy rostlin a živočichů v jejich bezprostředním okolí, případně naplánovat další výlet“, popsal aplikaci náměstek ředitele Správy národního parku Podyjí Jan Kos. Ve svém mobilním telefonu si tak můžete naplánovat trasu po desítkách kilometrů značených cest v národním parku, získat tipy na zajímavé vyhlídky nebo si třeba jen číst o květinách a zvířatech, které se v nejmenším českém národním parku vyskytují, a prohlížet si jejich fotografie.

Aplikace je v provozu od loňského léta. Druhý zářijový týden aplikaci při své návštěvě Podyjí přidáním nové vyhlídky Devět mlýnů slavnostně spustil ministr Richard Brabec.

Aplikace obsahuje:

- ↪ Nejvýznamnější veřejnosti přístupné zajímavosti v národním parku
- ↪ Zajímavosti členěné do kategorií s možností jejich filtrování
- ↪ Možnost zaslání návrhu na přidání nové zajímavosti
- ↪ On-line mapu doplněnou mapovými vrstvami ze serveru Správy národního parku Podyjí
- ↪ Pokročilé možnosti práce s mapovými vrstvami i z jiných serverů
- ↪ Možnost stažení off-line mapy
- ↪ Aktualizace obsahu celé aplikace
- ↪ Tři jazykové verze

Lepší přístup k aktualitám z národního parku mají lidé i z mobilních telefonů a tabletů. Aktualizovaná verze webu totiž tato zařízení dokáže rozpoznat a přizpůsobí jim svůj obsah. „Dáváme nyní na našich stránkách větší prostor novinkám. Aktuální zajímavosti z dění kolem našeho národního parku zveřejňujeme každý týden“, dodal Kos.

Mobilní aplikace, nová verze webu a mapový server byly vytvořeny za finanční pomoci Revolvingového fondu MŽP ČR. Obsah aplikace vytvořili a zodpovídají za ni zaměstnanci Správy NP Podyjí.

David Grossmann

O přírodě, krajině a dotacích v České republice

Tvrzení, že žijeme v informačním světě, není ani zdaleka nadsazené. Zatímco nejrůznější údaje se na nás valí doslova ze všech stran, jiné musíme často pracně vyhledávat. Uvedená zákonitost platí jak pro vlastní péči o přírodní a krajinné dědictví v České republice, tak pro možnost jejího financování v podobě dotací ze státního rozpočtu i zdrojů Evropské unie. Právě uvedené problematice se věnuvala konference Vybrané problémy přírody

a krajiny a možnosti nápravy s využitím evropských a národních dotačních programů, kterou 2. dubna 2015 uspořádaly pod záštitou ministra životního prostředí Richarda Brabce Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a Fakulta životního prostředí České zemědělské univerzity Praha. Aulu ČZU v Praze-Suchdole zaplnily téměř čtyři stovky zájemců a organizátoři museli další odmítat. Cílem akce nebyla pomyslná Zeď nářků nad nedostatkem financí na ochranu přírody a krajiny, ale naopak ukázat v jednom dni, jaké zdroje na tuto činnost v podobě rozmanitých dotačních titulů byly, jsou a budou k dispozici.

Děkan fakulty životního prostředí ČZU Petr Sklenička postihl nejzávažnější problémy zemědělské krajiny v ČR a připomněl jejich řešení. Foto: autor

Pohled do zaplněné auly České zemědělské univerzity v Praze-Suchdole v průběhu konference.

Ani načasování konference nebylo náhodné. V první polovině roku 2015 bude po schválení Evropskou komisí spuštěn Operační program Životní prostředí na programovací období 2014–2020, jehož prostřednictvím se mezi žadatele rozdělí celkem 66 miliard Kč. Z této částky půjde 9,5 miliardy Kč právě na péči o přírodu a krajinu, jednu z pěti cílových oblastí OPŽP. Peníze z Bruselu tak pomohou podpořit příznivý stav předmětu ochrany přírody národně významných chráněných území

(národních parků, chráněných krajinných oblastí, národních přírodních rezervací, národních přírodních památek a území soustavy Natura 2000), posílit biologickou rozmanitost a přirozené funkce krajiny a zlepšit kvalitu prostředí v lidských sídlech. AOPK ČR se pro nadcházející programovací období stává zprostředkujícím subjektem pro oblast ochrany a péče o přírodu a krajinu: žádosti tak bude nejen hodnotit, ale realizaci navržených a schválených opatření také kontrolovat. V souvislosti s dotacemi na konkrétní opatření ve prospěch přírodního a krajinného dědictví připomeňme, že ČR se v roce 1992 stala první postkomunistickou zemí, kde měl resort životního prostředí možnost pomoci Programu revitalizace říčních systémů finančně motivovat právnické i fyzické osoby provádějící potřebné činnosti. Od té doby se škála celostátních dotačních titulů podstatně rozšířila. V současnosti tak kromě již zmiňovaného OPŽP zahrnuje dohody o hospodaření, vyplacení újmů za ztížení hospodaření na zemědělské půdě, lesních pozemcích a na rybnících s chovem ryb nebo vodní drůbeže, Program podpory obnovy přirozených funkcí krajiny, agroenvironmentálně-klimatická opatření a tradiční Program péče o krajinu. Z rozsáhlé problematiky, související s péčí o přírodu a krajinu v ČR, se jednotlivé bloky konference zaměřily na vodní režim v krajině, zejména na obnovu mokřadů a péči o ně a na revitalizace a renaturace toků, zelenou infrastrukturu v zemědělské a urbanizované krajině, ekologickou stabilitu lesů v kontextu klimatické změny (především na druhovou a prostorovou skladbu lesa), ochranu biologické rozmanitosti prostřednictvím péče o chráněná území včetně území soustavy Natura 2000 a v neposlední řadě na obnovení funkční propojenosti (konektivity) krajiny, průchodnost vodních toků nevyjímaje. Po uvedení do příslušné problematiky následovalo v jednotlivých blocích představení vzorových projektů, doplněné informací, které finanční nástroje a jak je možné v praxi využít. Nejen účastníci zdařilě konference, ale i další zájemci najdou přednesené referáty v tištěné podobě i v pdf formátu ve sborníku, jehož vydání AOPK ČR připravuje. Podrobné informace o dotačních titulech na ochranu přírody a krajiny v ČR přináší webová stránka www.dotace.nature.cz.

Jan Plesník

Medailonky

Dvacet let od úmrtí prvního československého ministra životního prostředí Josefa Vavrouška

Před dvaceti lety zahynul pod lavinou v milovných horách – Roháčích – spolu se svou dcerou Josef Vavroušek, člověk přesahující svou dobu a svoji zemi. Jako Pražák, narozený 15. září 1944, studoval fakultu strojního inženýrství ČVUT, obor systémové inženýrství. Na fakultě se krom studia účastnil studentského hnutí, angažoval se v redakčním okruhu fakulního časopisu Buchar. Na konci studií v roce 1968 se podílel na studentské expedici Lambaréné, které vezla nákladní Tatrou léky pro nemocnici Alberta Schweitzera v Lambaréné v Gabunu. Tato cesta ho ovlivnila na celý život, především jeho žebříček hodnot. Po návratu se začal věnovat vědecko-výzkumné činnosti ve Výzkumném ústavu pro vědeckotechnický rozvoj. Zabýval se především teorií systémů, v r. 1982 např. navrhl koncepci systému plánování rozvoje společnosti, studoval modelování biologických a sociálních objektů. Od útlého mládí se zajímal o přírodu a aktivity v ní, zvláště pak o horolezectví. Nepřekvapí proto, že vytvořil expertní skupinu zabývající se ekologickou problematikou. Výsledkem její práce byla publikace *Životní prostředí a sebeřízení společnosti*. Postupně se zapojil do činnosti tehdejší Ekologické sekce Biologické společnosti při ČSAV, v září 1989 spoluzaložil Kruh nezávislé inteligence a v listopadu 1989 patřil k zakladatelům Občanského fóra, kde se jako člen Koordinačního výboru OF zabýval programem hnutí.

Začátkem roku 1990 byl jmenován náměstkem ministra Federální komise pro vědecko-technický a investiční rozvoj, přičemž nesl zodpovědnost za oblast životního prostředí. V této funkci se účastnil evropského regionálního přípravného zasedání v Bergenu k nastávající konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Riu de Janeiru, kde mu byly pro jeho další činnost inspirací jak vládní, tak nevládní části zasedání. Připravil vznik Federálního výboru životního prostředí, kterého se pak stal ministrem-předsedou. Je zajímavé, že to byli

Josef Vavroušek zahajuje na jaře 1992 mezinárodní konferenci ministrů životního prostředí zemí Střední a Východní Evropy v Tatranských Matliarech Foto: FVŽP

slovenští ochránci, kteří ho na tuto funkci navrhli jako první. Jako systémový inženýr připravoval systematicky krok po kroku to, co předtím za minulého režimu nastudoval teoreticky – čerpal také ze zkušeností z práce Agentury ochrany životního prostředí USA (US EPA). Ve funkci ministra inicioval koncepci státní ekologické politiky a následně ji rozvinul v státním programu péče o životní prostředí. Urychlil zrod naší environmentální legislativy – prvního zákona o životním prostředí, který definoval základní pojmy a zásady ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje a který k nám poprvé zavedl tak důležité hodnocení vlivů činností a záměrů na životní prostředí (EIA a SEA), prvního zákona o odpadech, moderního zákona o ochraně ovzduší a novelu stavebního zákona. V té době bylo velmi aktuální jednání o odchodu sovětských vojsk. Josef Vavroušek prosadil vznik Úřadu pro řešení důsledků pobytu sovětských vojsk na našem území a byl to on, kdo podpořil přírodovědecký výzkum k zjištění škod na přírodě. Velmi se angažoval v mezinárodní spolupráci, ať už bilaterální či multilaterální. Díky této spolupráci získal pro Československo jak materiální, tak technickou pomoc, zvláště pak pro nejznečištěnější oblast tzv. černého trojúhelníku mezi Čechami, Saskem a Polskem a pro Ostravsko. V červnu roku 1991 uspořádal první konferenci ministrů životního prostředí zemí EHK OSN, což byl začátek procesu Životní prostředí pro Evropu, který pokračuje dodnes. Důležitou součástí konference byla diskuze o lidských hodnotách a environmentální etice. V roce 1992 došlo na další konferenci ministrů životního prostředí středo- a východoevropských zemí v Tatranských Matliarech

k navázání spolupráce, a to např. v problematice společných povodí velkých řek a přeshraničních národních parků. Na závěr působení v ministerské funkci se v červnu 1992 jako vedoucí československé delegace aktivně zúčastnil konference OSN o životním prostředí a rozvoji v Riu de Janeiru, kde jednali vedoucí představitelé mnoha států světa. Přednesl tam příspěvek o reformě OSN, kdy navrhl další, tj. 4. environmentální pilíř systému OSN, založený na ochraně přírody a krajiny a péči o životní prostředí člověka. V té době bylo něco takového vnímáno jako naprostá utopie, dnes se však tyto myšlenky znovu prosazují.

Po volbách v roce 1992, v nichž Občanské hnutí prohrálo, začal působit na Fakultě sociálních věd UK a byl zde brzy zvolen proděkanem. Soustředil se na analýzu formování a realizace veřejné politiky v ČR po roce 1989. V roce 1994 se zúčastnil 19. Generálního zasedání IUCN v Buenos Aires s příspěvkem o environmentální etice, který vzbudil velké uznání. V té době se intenzivně věnoval hledání lidských hodnot slučitelných s trvale udržitelným způsobem života. Jako zásadní viděl nutnost vědomí sounáležitosti s přírodou. Na podzim 1992 založil nevládní organizaci Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ), která sdružovala několik stovek členů, a stal se jejím předsedou. STUŽ dodnes aktivně působí.

18. března 1995 jej při výletu do Roháčů v dolině Parichvost zasypala spolu s jeho dcerou Petrou lavina. Následné záchranné akce profesionálních zachránců i dobrovolníků z řad slovenských i českých horolezců a ochránců přírody už nepomohly. V roce 1996 mu byla posmrtně udělena cena Františka Krieglů a v roce 2002 mu udělil prezident Václav Havel medaili za zásluhy I. stupně. Za svůj předčasně ukončený život stihl napsat 5 knih, 40 studií a cca 150 odborných článků.

Jiří Dlouhý, Pavel Šremer

Poznámka: Bibliografie prací Josefa Vavrouška a prací o něm do roku 2005 je uvedena ve Sborníku k nedožitým 60. narozeninám: Josef Vavroušek, Na cestě k trvalé udržitelnosti, ed. Mikuláš Huba et al., pro Nadaci Partnerství vydala ZO ČSOP Veronika, I.vydání, 95 str., Brno 2005

Jan Čeřovský, osobnost mnoha profesí, jubiluje

Horké léto roku 1992 už téměř vstoupilo do podzimních střešičků. V září bylo nad všechny pochyby zřejmé, že se do čtyř měsíců cesty obou národů, více než 70 let žijících ve společném státě, rozejdou. Ostatně, právě vzrušená politická situace zabránila československému prezidentu Václavu Havlovi zúčastnit se dlouho očekávané Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED). Přelomová událost, svolaná v červnu 1992 do brazilského Rio de Janeira, vešla do povědomí široké veřejnosti jako Summit o Zemi. Hlavám států, kterých se sešlo na jediném místě do té doby nejvíce v historii, byla mimo jiné předložena k podpisu Úmluva o biologické rozmanitosti (CBD), na níž ještě nestačila uschnout tiskařská čerň.

Jan Čeřovský děkuje na 1. světovém kongresu ochrany přírody v říjnu 1996 v Montrealu za mimořádné ocenění, které se mu udělením čestného členství Mezinárodní unii ochrany přírody (IUCN) dostalo.

Právě v září 1992 se na Přírodovědecké fakultě UP v Olomouci, tedy mezi Prahou a Bratislavou, konala první a současně poslední československá odborná konference o biologické rozmanitosti. Text CBD přeložil Jan Čeřovský a v hanáckých Aténách jej představil účastníkům jednání se zasloužilým komentářem.

I když jsem byl ve státní ochraně přírody, jak říkali služebně starší hoši z mé čety, „tři dny i s cestou“, přihlásil jsem se do diskuse s rýpavou připomínkou. Upozornil jsem, že z pohledu teorie systémů, respektive informační teorie není rozmanitost jakékoli soustavy, biologickou nevyjímaje, souhrnem jejích

prvků včetně vzájemných vazeb mezi nimi, ale veličinou, vyjádřenou jedním číslem a vycházející z entropie, tedy míry neurčitosti systému. Doporučil jsem proto definici biodiverzity tak, jak ji uvádí úmluva, odmítnout. Tento názor postupně hlasitě podpořilo více účastníků, zejména z akademické sféry. Václav Petříček, který zasedání řídil, vyřešil situaci vskutku šalamounsky: nechal o mém návrhu hlasovat. Československo se tak stalo jediným státem, který veřejně odmítl pojetí biodiverzity, vymezené CBD. Proč se o této příhodě zmiňuji? Několik týdnů po olomoucké konferenci mne Jan Čeřovský pozval do své pracovny. Upozornil mne, že IUCN, který si tehdy říkal Světový svaz ochrany přírody, vypsal konkurz na vedoucího Českého koordinačního střediska. Byl jsem zaskočen podruhé, což bylo více než pochopitelné, vezmeme-li v úvahu, co jsem jednomu ze zakladatelů moderně pojaté ochrany přírody v Československu a v České republice provedl v Olomouci.

Zhodnocení Janova více než šedesátiletého působení v oboru by si bez přehánění vyžádalo přinejmenším celé číslo našeho časopisu, a to i s kulérovou přílohou. Připomenu ale jeho celoživotní snahu přibližovat československým a českým ochranářům svět – pomyslná vrátka do mezinárodní ochrany přírody otevřel desítkám z nich. Janovo počínání tak ostře kontrastuje s chováním jiných, kteří si své zapojení do zahraniční spolupráce v péči o přírodní a krajinné dědictví, k němuž se mnohdy nedostali ani tak pro odborné či jazykové znalosti a schopnosti (nezřídka virtuálního charakteru) jako spíše prostřednictvím svých pozic, které střežili a střeží jako oko v hlavě. Další Čeřovského nedocenenou zásluhou zůstává vytrvalé úsilí utvářet ochranu přírody a krajiny jako navýsosť společenskou činnost, vycházející z robustních vědeckých základů. Státní i dobrovolná ochrana přírody potřebuje pracovníky, kteří se jako ryba ve vodě pohybují v prostoru, kterému se v poslední době módně říká rozhraní mezi vědou a strategiemi, koncepcemi, programy, přístupy a každodenní činností (*science-policy interface*). Byl to právě Jan, který do našeho oboru, na nějž se někteří akademici stále dívají skrz prsty, zaváděl nejnovější poznatky nejen ochranářské biologie, ale i dalších vědních disciplín. Většinu z uvedených a na svou

2 / 2015 Ochrana přírody

dobu novátorských přístupů a metod dnes používáme s naprostou samozřejmostí. Právě fenomenální odborné znalosti, umocněné mimořádným nadáním pro cizí jazyky, noblesním chováním, společenským šarmem a nesporným vyjednávacím talentem, předurčily Jana Čeřovského k tomu, že v krátké době profesně vyzrál a stal se výraznou osobností i v činnosti, která se dnes vyučuje na amerických, západoevropských a japonských univerzitách a pro niž se vžilo označení *environmentální diplomacie*.

Bezesporu největší pomyslný zářez Jan vyřl do rozvoje dlouho podceňované disciplíny – výchovy široké veřejnosti i cílových skupin obyvatelstva k citlivému vztahu k přírodě a obecněji i životnímu prostředí. Zmiňované aktivitě se věnoval dávno předtím, než se stal v sekretariátu IUCN prvním profesionálem zaměřeným na tuto problematiku. Kdyby nic jiného, tak Jan Čeřovský přivedl k zájmu o přírodu bez nadsázky tisíce dětí jako první šéfredaktor časopisu ABC mladých techniků a přírodovědců, který z pultů novinových stánků mizel rychlostí náhlé oblevy. Kolega Petříček v této souvislosti s oblibou vzpomíná, jak za aktivní zapojení do jedné z „ábíčekem“ pořádaných čtenářských soutěží kromě diplomu s podpisem šéfredaktora obdržel i kuličkové pero, v té době v Československu naprostou novinku. Ona propisovací tužka se stala cenným exponátem Václavovy kultovní sbírky všeho možného. A to záměrně nehovořím o nespočtu původních publikací i překladů, článků, rozhlasových a televizních pořadů, internetových sdělení a přednášek pro širokou i odbornou veřejnost, vždy nejen na vysoké odborné úrovni, ale navíc naprosto srozumitelných. Není divu, že mimořádně pracovitý Jan Čeřovský je oprávněně pokládán za jednoho z otců environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty jak v Československu, tak také v globálním měřítku. Nemohu v této souvislosti opomenout, že více než desetiletí úspěšně řídil časopis, který právě čtete: nejenže při tom uplatnil vytříbený styl psaní a formulační zručnost, ale na rozdíl od redaktorů čehokoliv si byl vědom toho, že čeleď nemusí být totéž co čeládka.

Jan Čeřovský oslavil 2. února 2015 úctyhodné 85. narozeniny, a to v plně duševní svěžesti. Nejlepší důkaz tohoto tvrzení poskytl nedávno

sám jubilant. Paměti nazvané *Jak jsme zachraňovali svět, aneb Půlstoletí ve službách mezinárodní ochrany přírody* přibližují nejen milníky československé, resp. české a mezinárodní ochrany přírody, ale přinášejí často překvapivé, místy šízravé pohledy klíčovou dírkou do zákulisí, kam se běžně nepouští.

Milý Jene, obrovské díky za nepřetržitou práci pro přírodu a do dalších dní zdraví pevné jako pavoučí nit, přehršli osobní pohody a splnění zbývajících snů!

Jan Plesník

Pavel Mudra – ochránce, popularizátor a fotograf středočeské přírody

Dlouholetý tahoun a vedoucí pražského a středočeského pracoviště Agentury ochrany přírody a krajiny ČR Ing. Pavel Mudra dosáhl na začátku letošního roku šedesátky. V roce 1979 absolvoval v Praze Vysokou školu zemědělskou, působil v Mikrobiologickém ústavu Akademie věd a zabýval se aplikovanými biotechnologiemi. V roce 1989 nastoupil na tehdejší Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody. V roce 1999 se stal vedoucím tehdy již spojeného pražského a středočeského střediska AOPK ČR. V nekonečném sledu pracovních úkolů vedoucího střediska se projevuje Pavlova schopnost vybudovat, udržet a chránit poměrně vyvážený kolektiv pracoviště, v němž panují dobré vztahy, a který si dlouhodobě udržuje schopnost vedle všeho administrování, vyplňování a „odklikávání“ také v rámci možností pracovat pro přírodu. Uplatňuje se při tom Pavlovo nadání uvažovat v širších souvislostech, které je o to cennější v prostředí úzce specializovaných odborníků. Pavel Mudra ovládá rovněž umění docházet ke vhodnému kompromisu, což se hodí nejen při vedení pracoviště, ale je to především jeden z principů úspěšné ochrany přírody. Z dalších funkcí je třeba vyzvednout jubilantův podíl na přípravě odborných sborníků o přírodě Prahy a středních Čech: Natura Pragensis (vychází od roku 1982) a Bohemia centralis (založen již roku 1959, pracoviště ochrany přírody jej vydává od r. 1974). Pavel Mudra není jen pouhým dlouholetým členem redakční rady – oba sborníky i v současnosti vycházejí zejména díky

jeho organizačnímu úsilí. Ke čtenářům se tak dostávají nové původní odborné práce z geologie, botaniky i zoologie, které přispívají k souhrnným znalostem a ochraně přírody regionu.

Veřejně je Pavel Mudra znám hlavně svojí činností fotografickou. Ač pro to nebyl zvlášt školen, při fotografování zejména pražské a středočeské přírody dosáhl profesionální úrovně. Pavlovo nasazení pro věc je pověstné – při lovu leteckých záběrů např. neváhal opakovaně nasednout do motorového rogalu. Jeho snímky tak zdaleka nejsou jen obrazovým doprovodem řady kvalitních knižních publikací, mezi jejichž autory jsou taková jména jako Jarmila Kubíková, Vojen Ložek starší či Václav Cílek. Jako zvláště důležitou nutno zmínit jeho účast na velkém publikačním díle, v dohledné době nejspíše neopakovatelném, na edici Chráněná území České republiky. Byl organizátorem dvou objemných svazků, věnovaných středočeskému regionu a Praze, a významně se podílel na jejich fotografické výbavě. I mezi pracovníky ochrany přírody se jen málokdo může chlubit tím, že zná opravdu všechna pražská a středočeská chráněná území. Pavel Mudra je prostě všechna fotograficky zdokumentoval. Pavlův mimořádně rozsáhlý fotoarchiv středočeské krajiny je spojen do dnešních dnů s jakousi čestnou povinností být poslední záchrannou instancí pro všechny zoufalé redakce ochranářských a přírodovědných časopisů a vydavatelství, které marně hledají vhodný snímek libovolného koutu středních Čech. Pavel jej nejspíš bude mít.

O dovolené Pavel nejraději míří na sever, do skandinávských zemí, kde se věnuje svému velkému koníčku – rybolovu. A můžeme prozradit, že radost mu dělá i jeho (zatím první) vnouče. Našemu jubilantovi přejeme do dalších let hodně zdraví, dostatek elánu, neutuchajícího optimismu… a aby nepřestal být oporou středočeské ochrany přírody.

Tomáš Just a Pavel Špryňar

2 / 2015 Ochrana přírody

Nové právní předpisy a další dokumenty v oblasti ochrany přírody a krajiny

(přehled vybraných aktualit za období leden 2015 – březen 2015, přehled vybrané judikatury a metodik z Věstníku MŽP za období září 2014 – leden 2015)

Zákon č. 41/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí České republiky, ve znění pozdějších předpisů mimo jiné reaguje na zvýšení poplatků za zábor zemědělské půdy, ke kterému došlo v roce 2011. Současná právní úprava hledala kompromis mezi ochranou cenné zemědělské půdy a možností realizovat nejrůznější stavební investiční záměry. Od poplatků jsou tak např. osvobozeny stavby drah a pozemních komunikací ve vlastnictví státu. Naopak neuspěl návrh senátu od těchto poplatků osvobodit také obce a kraje. *Účinnost od 1. 4. 2015 (ust. části první čl. I bodu 4, pokud jde o § 3 odst. 4, a bodu 5, pokud jde o § 3b odst. 4, která nabývají účinnosti dnem 1. 1. 2016).*

Zákon č. 39/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), ve znění pozdějších předpisů napravuje nedostatečnou transpozici směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí, na kterou ČR upozorňovala Komise EU. Novela mimo jiné zavádí závaznost výsledků řízení o posouzení vlivů na životní prostředí pro navazující řízení vedená podle zvláštních předpisů (negativní závěr zjišťovacího řízení – forma rozhodnutí, stanovisko EIA – forma závazného stanoviska). Úpravou prošla i příloha č. 1 zákona, resp. došlo k upřesnění záměrů v kategorií I a II. Novela dále rozšiřuje možnosti účasti veřejnosti. S tím dále souvisí novelizace ust. § 70 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, které nově zní: *„Občanské sdružení nebo jeho organizační jednotka, jehož hlavním posláním podle stanov je ochrana přírody a krajiny (dále*

jen „občanské sdružení“), je oprávněno, pokud má právní subjektivitu, požadovat u příslušných orgánů státní správy, aby bylo předem informováno o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona, s výjimkou řízení navazujících na posuzování vlivů na životní prostředí podle § 3 písm. g) zákona o posuzování vlivů na životní prostředí. Tato žádost je platná jeden rok ode dne jejího podání, lze ji podávat opakovaně. Musí být věcně a místně specifikována“ a dále zákona č. 254/2001 Sb., vodní zákon a zákona č. 183/2006 Sb., stavební zákon. *Účinnost od 1. 4. 2015.*

Věstník Ministerstva životního prostředí ročník XV – leden 2015 – Částka 1 obsahuje metodické doporučení k aplikaci některých ustanovení vyhlášky č. 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení, ve znění novely č. 222/2014 Sb., kterou se mění vyhláška č. 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení, účinné od 1. 11. 2014, která, mimo jiné, upravuje podmínky kácení dřevin v zahradách, kdy nově platí režim kácení bez povolení pouze pro ovocné dřeviny rostoucí na pozemcích v zastavěném území evidovaných v katastru nemovitostí jako druh pozemku zahrada, zastavěná plocha a nádvoří nebo ostatní plocha se způsobem využití pozemku zeleň.

Věstník Ministerstva životního prostředí, ročník XIV – listopad – prosinec 2014 – Částka 7 – Metodický pokyn sekce ochrany přírody a krajiny – Metodika managementu tlejícího dříví v lesích zvláště chráněných území sjednocuje postup navrhování managementu tlejícího dřeva v plánech péče. Metodika je určena pro MZCHÚ, NP a I. a II. zóny CHKO a obsahuje doporučené postupy, jak dosáhnout pozitivních efektů tlejícího dřeva na biodiverzitu lesních ekosystémů. Součástí metodiky jsou obecné zásady týkající se množství, distribuce a parametrů (např. rozměrů, druhového složení, způsobu vzniku a zpracování) dřeva ponechaného k zetlení a popis, jak rizika plynoucí z ponechání minimalizovat. Doporučený management je diferencován podle cílů ochrany a stupně přirozenosti lesa (do 3 skupin) a dále ještě podle biotopů lesních ekosystémů (od přirozených borů přes doubravy, bučiny a přirozené smrčiny až po klečové porosty).

Věstník Ministerstva životního prostředí, ročník XIV – červenec – srpen 2014 – Částka 5 – Metodický pokyn odboru obecné ochrany přírody a krajiny k aplikaci § 8 a § 9 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, upravující povolení ke kácení dřevin rostoucích mimo les a náhradní výsadbu a odvoody vysvětluje nejdůležitější pojmy související s ochranou těchto dřevin (např. funkční a estetický význam dřevin, závažné důvody pro kácení dřevin) a dále se podrobněji zabývá aplikací jmenovaných ustanovení ze strany orgánů ochrany přírody včetně jejich postupu, pokud dojde k souběhu ochrany dřevin s jinými ochrannými režimy podle zákona č. 114/1992 Sb. nebo dokonce s jinými zákony.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu, č. j. 4 As 241/2014 – 30 ze dne 19. 2. 2015 zopakoval tvrzení rozšířeného senátu NSS ze dne 23. 8. 2011, č. j. 2 As 75/2009 – 113, že závazné stanovisko dle § 149 správního řádu není samostatně přezkoumatelným rozhodnutím ve smyslu § 65 soudního řádu správního a dále doplnil, že úkon, kterým nadřízený orgán dotčeného orgánu postupem podle § 149 odst. 4 správního řádu z roku 2004 v rámci odvolacího řízení potvrdí nebo změní závazné stanovisko dotčeného orgánu, je z hlediska obsahu i formy opět závazným stanoviskem. Soudní ochrana proti takovému úkonu pak je poskytnuta výlučně cestou § 75 odst. 2 věty druhé soudního řádu správního na základě žaloby podané proti rozhodnutí, ke kterému bylo závazné stanovisko vydáno.

Aktuality sestavuje právní oddělení pro veřejnou správu AOPK ČR, kontakt: jitka.porkertova@nature.cz

Recenze

Vážky České republiky

příručka pro určování našich druhů.

Černý M., Waldhauser M.

ČSOP Vlašim 2014, 180 stran.

Český knižní trh je v poslední pětiletce vcelku solidně zásoben novými tituly přírodovědných atlasů a terénních určovacích příruček, tak

trochu navzdory obávanému poklesu zájmu veřejnosti o přírodu. Významnou část jejich produkce zajišťuje nakladatelství Academia ve svých edičních řadách. Nově se na trh dostává atlas odlišného designu a také vydavatele, jímž je ZO ČSOP Vlašim: Vážky České republiky autorů Martina Waldhausera a Martina Černého.

Vlašimské ČSOP je dlouhodobě věrně tématu českých vážek. Většina dosavadních publikací však cílila spíše na zasvěcené a odborné publikum, ať již šlo o sborníky z vážkařských seminářů, určovací příručky charakteru stručné monografie či reprezentativní (a s novým atlasem stejnojmenné) Vážky České republiky.

Nový atlas může k vážkám přivést mnohem širší veřejnost. Velké Vážky jsou sice všeobecně uznávaným zdrojem informací, monografií i atlasem rozšíření v jednom, leč na terénní vycházky jsou nepoužitelné: 670 stran velkého formátu a necelé čtyři kilogramy váhy z nich přeci jen dělají domácí čtivo. Právě tyto nevýhody měli autoři nového atlasu (ostatně spoluautoři velkých Vážek) na paměti a zaměřili se na výrobu praktické terénní pomůcky, díky níž bude možné určit dospělce i larvy našich druhů.

Atlasy do terénu jsou specifická disciplína; bylo by možné je označit za jedny z nejpoužívanějších přírodovědných knih. Musí být často budovány velmi nápaditě – podstatnou roli hraje obrazový obsah, text je především doprovodný. Obrazy i nápady nové Vážky nešetří. Po stručném úvodu a obecných kapiolách následuje 73 dvoustran se všemi druhy

našich vážek. Obrazový doprovod v atlasu nesmí být principiálně portréty jednotlivců, ale musí představit typ, ideu druhu. Vystižení a důraz na typické znaky jsou pak považovány za hlavní výhodu atlasů s kresbami, které ovšem naráží na finanční a časovou náročnost. Vážky jsou fotografickým atlasem, postaveným na fotografiích živých jedinců. Ve valné většině se jedná o snímky pořízené samotnými autory, velmi zručnými fotografy. Díky velkému množství protříděných fotografií se však autorům podařilo typ druhu ilustrovat i na fotografiích z přírody. Typické znaky vyznačují přímo i ve fotografiích, které tak navíc vystihují typický postoj či vzhled druhu v přirozeném prostředí. Ostatně vážky se dnes především spíše pozorují, než sbírají, a tomu fotografie živých vážek vyhovují. Vynikajícím nápadem je vystižení skutečné velikosti pomocí siluety na pozadí textu – je mnohem více po ruce než rozpětí velikosti v textu a nezabírá cenný prostor. Stejně tak jsou naznačeny i velikosti larev. Vůbec celý atlas hospodaří s prostorem (a tedy celkovými rozměry) velmi efektivně a efektně; k tomu patří i QR kódy s odkazy na www.vazky.net s dalšími informacemi, síťové mapy rozšíření, přelévání fotografií i do volných míst na textové straně a celá řada dalších detailů. I díky tomu se autorům skutečně podařilo vybudovat praktického průvodce po všech družích českých vážek.

Hledání nedostatků bylo obtížné, ve výsledku lze vytknout jen nepodstatné drobnosti. Několik zvětšených detailů je podáno fotografiemi, které nemají dobré rozlišení a v tisku působí rozmazaně – takové prvky měly být provedeny jinou technikou než prostým zvětšením celkové fotografie. Plastový obal je do terénu velmi praktickým prvkem, ale u podobných příruček bývá z tužšího materiálu. Vážky České republiky jsou bez ohledu na to vynikající a praktickou příručkou, kterou je možné všem zájemcům doporučit.

Na závěr si jako drobný detail zaslouží vyzdvihnout příkladná provázanost atlasu s Nálezovou databází ochrany přírody. Ta je citována nejen jako významný zdroj dat o rozšíření druhů, ale i přes odkazy na www.vazky.net je na její veřejnou část přiveden i zájemce o aktuální informace.

Karel Chobot

Dějiny ochrany přírody na Slovensku

V roce 2019 oslaví státní ochrana přírody na Slovensku sto let od svého vzniku. Vznik státní ochrany přírody je datován k vydání Nařízení ministra, zplnomocněnce vlády Československé republiky pro správu Slovenska Václava Šrobára z 20. října 1919 („O právomoci Vládného komisariátu na ochranu pamiatok na Slovensku“). K tomuto nadcházejícímu výročí vydala v roce 2013 Státní ochrana přírody Slovenské republiky objemnou knihu „Dějiny ochrany přírody na Slovensku“. Jejím autorem je lesník, dlouholetý pracovník ochrany přírody a zkušený autor či spoluautor více než dvou desítek knih a několika set odborných článků Ing. Viliam Stockman, CSc. „Předvoj“ této knihy vydalo Ministerstvo životního prostředí k 90. výročí státní ochrany přírody na Slovensku již v r. 2011. Knihou autor navazuje také na své další předchozí počiny, zejména „Kto je kto v ochrane prírody Slovenska“ z let 2009 a 2010.

Při zpracování knihy se autor přiklonil k chronologickému řazení a postupuje po kalendářních letech. Důvodem bylo spojení popisu událostí v ochraně přírody se stručnou informací o hlavních událostech politických a ve společnosti doma i v zahraničí, která je uvedena vždy na začátku každého popisovaného období. To

je jistě zajímavé řešení – čtenáři pomáhá vytvořit si lepší představu o prostředí, ve kterém se v daném období obor rozvíjel, na druhou stranu poněkud ztěžuje sledování děletrvajících aktivit. Vývoj ochrany přírody i samotnou knihu V. Stockman rozděluje do sedmi hlavních etap: I. **Uherské království do r. 1526**, období před cílevědomou ochranou přírodních památek; II. **Uhersko v Rakouské monarchii**, vývoj ochrany přírodních památek jako uvědomělého hnutí (1526–1867); III. **Rakousko-Uhersko**, vývoj legislativy a Státní památková komise v Budapešti (1867–1918); IV. Vznik a vývoj státní ochrany přírody v **období první Československé republiky** (1918–1939); V. Vývoj státní ochrany přírody v období **Slovenského státu** (1939–1945); VI. Vývoj státní ochrany přírody v období **Československé republiky** (1945–1992) a VII. **Slovenská republika** – Slovenská agentura životního prostředí (1993–2000) a vznik Státní ochrany přírody SR (2000).

Autorovi se podařilo během desetiletí systematické práce nashromáždit obdivuhodné množství archiválií a dokumentace k významným událostem i všední činnosti v oblasti ochrany bohatého přírodního dědictví Slovenska a péče o něj. Tuto dokumentaci dokázal přehledně uspořádat a zpracovat. Můžeme si tak přečíst vyčerpávající popis jednotlivých změn v organizaci ochrany přírody, o vytváření jejího prostorového, technického a personálního zázemí, vzniku oborových politik a strategií, událostech v územní a druhové ochraně i obecné ochraně přírody a krajiny, významných kauzách spojených s ochranou přírody a krajiny, publikační činnosti, ale i o vzdělávání a setkávání ochránců přírody či o společenských událostech. Je třeba zmínit, že se autor soustředil zejména na mapování činnosti státní ochrany přírody, což je zejména v hlavních obdobích rozvoje dobrovolné a nestátní ochrany přírody znát, a kniha proto nemůže poskytnout dostatečně ucelený obraz o ochraně přírody na Slovensku v daných letech.

Autor si toto uvědomuje a v úvodu na to výslovně upozorňuje. Jistě v knize chybí některé události a skutečnosti, které se autorovi nepodařilo zachytit. Každopádně to nikterak nesnižuje hodnotu tohoto mimořádného díla a je to možno chápat spíše jako výzvu ke zmapování i těchto aktivit.

V téměř osmisetstránkové knize najdeme velké množství fotografií, faksimilií, přetištěných titulních stran odborných publikací a popularizačních tiskovin a další obrazové dokumentace. Velmi užitečné jsou medailonky téměř dvou set klíčových osobností ochrany přírody a krajiny, které najdeme přiřazené k jednotlivým obdobím, kdy v oboru zejména pracovali nebo dodnes pracují. Knize lze vytknout jen jediné, a to chybějící jmenný a místopisný rejstřík a poznámkový aparát. Publikace je doslova nabitá fakty vztaženými k množství míst a osobností a rejstříky by její využitelnost usnadnily, stejně jako poznámkový aparát, který by jistě uvítali badatelé. Kniha vyšla v nízkém nákladu (600 ks), a tak lze doufat v její elektro-nickou publikaci (což by byla také příležitost k vyhledávání podle klíčových slov). Viliam Stockman sám sebe neoznačuje za historika, ale bezesporu se za desetiletí shromažďování materiálů a práce v archívech historikem stal; historikem ochrany přírody, kterého může česká ochrana přírody té sesterské slovenské jen závidět.

Na závěr je třeba dodat, že autor nyní pracuje na Dějinách lesnictví na Slovensku.

Pavel Pešout

Opera Corcontica 51

Na přelomu roku vydané číslo sborníku vědeckých prací z Krkonoš a Vysokých Sudet zahájilo šestou desítku svazků. V pestrém obsahu z několika přírodovědných oborů i s přesahem do společenskovední problematiky najdeme řadu aktualit bezprostředně využitelných v ochranářské praxi, ale nechybí tu ani pohledy do historie. Obojího se týká úvodní přehledový článek Kleč a smilka – klíčoví hráči vývoje alpského bezlesí Krkonoš od Jana Štursy a Jana Wilda. Autoři shrnují průběh dnes intenzivně řešené konkurence společenstev těchto zásadních rostlinných druhů arкто-alpínské tundry, v níž se člověk nejdříve postavil na stranu smilky, pak kleče, a dnes hledá pro oba oboustranně přijatelný modus vivendi. Cenný je rozsáhlý, devítistránkový seznam literatury k tématu. Kolektiv českých a polských zoologů na pozadí historických údajů zdokumentoval současný návrat velkých šelem do Jizerských hor, Krkonoš, na Broumovsko a do Stolových

hor. Doufáme, že v příštích letech uvidíme více takových textů, které čerpají z dat získaných po obou stranách hranice.

K budoucnosti botanického výzkumu se obrací Josef Harčarik a Viera Horáková.

V článku Flora Corcontica – additamenta I (čili Krkonošská květena – doplňky) vyzývají odbornou veřejnost k uveřejňování významných botanických nálezů. Navázání na bohatou krkonošskou tradici rovnou začíná činem, totiž publikováním 22 nálezů z posledních let.

Z botanických textů jsou tu ještě kolektivní práce Distribuce a změny populací rosnatky anglické a blatnice bahenní v rašeliníštích Jizerských hor a Dodatek k seznamu lišejníků a lichenikolních hub polské části Krkonoš Marie Kossowské. Wojciech Pusz a Włodzimierz Kita ve Zhodnocení zdravotního stavu jehlic kosodřeviny mj. předjali nález zcela nového druhu houby, která na kleči cizopasí (v lednu byl dokončen její popis a dostala jméno *Lophodermium corconticum*). S obsahem článku Ester Ekrtové Byl hořec panonský v Krkonoších opravdu vysazen? v závěru sborníku polemizuje František Krahulec.

Jan Špaček sleduje drobné roztoče v článku Vodule české části Krkonoš, entomologové Hana Šuláková, Miroslav Bartoš a Jan Vaněk podávají kompletní přehled čeledi v textu Bzučivkovití české části Krkonoš. Zoologické příspěvky doplňují nálezové zprávy o motýlech a vodních bezobratlých.

Využívání krajiny lidmi se věnují Radek Kurfiřt a Radko Tásler v historické analýze Produkce mědi a arzeniku Riesenhainské huti v Peci pod Sněžkou, Martin Erlebach v případové studii Vývoj využití krajiny východních Krkonoš: příklad obce Babí u Trutnova, Luděk Bujalský a kol. ve výsledcích výzkumu Světelné znečištění způsobené umělým osvětlením sjezdovek v Krkonošském národním parku, a Vlastimil Pilous, který aktualizuje své vlastní dlouholeté bádání v příspěvku Nálezy historických montánních tvarů reliéfu v Krkonošském národním parku.

Obvyklým tématům se vymyká práce Anny Kulczyk-Dynowské a Katarzyny Przybyłé Nemovitosti v chráněném území – správa a náklady, příklad Karkonoskiego parku narodowego. Svazek uzavírá Výběrová bibliografie lng. Theodora Lokvence (1926–2013), veličána krkonošské historiografie, kterou sestavil Jiří Souček.

Všechny články od počátku vydávání do aktuálního vydání naleznete ve frmátu PDF v archivu na http://opera.krnap.cz, od roku 2002 prohledávatelného, navíc s vyhledáváním v databázi článků. Sborník v tištěné podobě je k mání v knihovně Krkonošského muzea Správy KRNAP ve Vrchlabí (Zdeňka Flousková, tel. 499 456 706, e-mail: zflouskova@krnap.cz) a k prostudování ve všech ústředních, krajských a samozřejmě v regionálních knihovnách.

Jiří Bašta

Nové přírůstky v knihovně AOPK ČR

Nové přírůstky v knihovně AOPK ČR

Otevírací doba knihovny		
Po	Zavřeno	
Út	8:00–11:30	13:00–15:00
St	13:00–18:00	
Čt	8:00–11:30	13:00–15:00
Pá	10:00–12:00	

Abiotikózy rostlin:
poruchy, poškození a poranění
Kúdela, Václav et al.
Praha: Academia, 2013. 566 s.: il. (převážně barev.); 25 cm. Anglicko-český terminologický slovník. ISBN 978-80-200-2262-2

Knihá pojednává o spektru abiotických faktorů vnějšího prostředí, které mohou nepříznivě ovlivnit životní funkce rostlin, tvorbu biomasy, hmotnost i kvalitu rostlinných produktů a ohrozit i přežívání rostlin. V obecné části jsou jednotliví škodliví činitelé neživého prostředí řazeni do několika kategorií, ve speciální části jsou u jednotlivých plodin nebo skupin plodin probrány nejzávažnější poruchy, poškození a poranění během vegetace, sklizně a skladování. Kniha je určena fytopatologům, rostlinným fyziologům, botanikům, ekologům, rostlinolékařům a studentům příslušných oborů. E 408/14

Akademická příručka českého jazyka
Pravdová, Markéta – Svobodová, Ivana (eds.)
Praha: Academia, 2014. 533 s.; 21 cm. ISBN 978-80-200-2327-8
Knihá obsahuje výkladovou část internetové jazykové příručky, jejímiž autory jsou odborníci z Ústavu pro jazyk český AV ČR. Obsahuje

obecná poučení o českém jazyce, zejména o pravopisu, tvarosloví a některých syntaktických jevech. Uvádějí se i rozpory v údajích, které jednotlivé jazykové příručky přinášejí, nebo rozdíly mezi kodifikací a spisovným územ, a to s hodnotícím komentářem a doporučeným řešením. E 406/14

Aythya 5: monitoring vodních ptáků v České republice
Česká zemědělská univerzita v Praze. Fakulta životního prostředí Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze. Fakulta životního prostředí, 2014. 56 s.; 30 cm. Angl. souhrn. ISBN 978-80-213-2454-1
Sborník přináší informace o monitorovacích projektech zaměřených na vodní a mokřadní druhy ptáků včetně výsledků a výstupů výzkumu. ZZ 790/14/5

Biodiverzita v sadu
Ekologický institut Veronica
Hostětín: ZO ČSOP Veronica – Centrum Veronica Hostětín, 2012. 19 s.: obr.; 30 cm. Příručka představuje zásady hospodaření v přírodní zahradě, opatření na podporu biologické rozmanitosti a průvodce ukázkovou přírodní zahradou a ovocným sadem Centra Veronica Hostětín. ZZ 1111

Brouci čeledi potemníkovití (Tenebrionidae) střední Evropy. Beetles of the family Tenebrionidae of Central Europe
Novák, Vladimír
Praha: Academia, 2014. 418 s., [192] s. obr. příl.: il. (některé barev.), faksim.; 21 cm. ISBN 978-80-200-2338-4
V bohatě ilustrovaném moderním klíči s barevnými fotografiemi většiny druhů najde čtenář nové informace o životě a rozšíření jednotlivých druhů v oblasti střední Evropy a další zajímavé informace o potemníkovitých. E 396/14

Carpathian list of endangered species
Witkowski, Zbigniew J. – Król, Wieslaw – Solarz, Wojciech
Vienna: Carpathian Ecoregion Initiative, 2003. xiii, 64 s. ISBN 83-918914-0-2
Anglicky psaný červený seznam ohrožených druhů Karpat. ZZ 1112

Čápi 2014: výstava vítězných fotografií ptáků roku 2014
Mecnarowski, Martin & Vermouzek, Zdeněk
Praha: Česká společnost ornitologická, 2014. 36 s. barev. il., portréty; 21 x 30 cm. ISBN 978-80-87572-10-8
Katalogy výstavy obsahující vítězné fotografie Ptáků roku 2014 – čápa bílého a čápa černého – v různých soutěžních kategoriích. E 379/14

České středohoří
Suchevič, Sáva – Kuncová, Jarmila – Tomas, Jindřich
Ústí nad Labem: Krajská komise cestovního ruchu, 1976. [11] s. : [1] mp. [18] s. fot. a barev. fot. příl.; příč. 8°.
Publikace seznamuje čtenáře s Českým středohořím – uvádí základní historická, geologická i geografická fakta o oblasti. Na text navazuje obrazová část. E 385/14

České středohoří Mts. and ambient young alkaline volcanic complexes in the Ohře Rift, Czech Republic: volcanology, petrology and rift evolution
Kopecký, Lubomír
Prague: Czech Geological Survey, 2010. 188 s., [7] s. obr. příl. il. (některé barev.), mapy; 24 cm. ISBN 978-80-7075-748-2
V úvodu publikace je stručně oceněna vědecká činnosti J. E. Hibsche, který v první polovině 20. století zkoumal alkalický vulkanický komplex Českého středohoří. V další části kniha shrnuje geologické, vulkanologické, petrologické a další poznatky v oblasti, která je součástí Oherského riftu (příkopové propadliny) vzniklého v polovině třetihor. Přináší rovněž geologické a petrologické poznatky o dalším relativně mladém a velkém sopečném komplexu, o Doupovských horách, které porovnává právě s Českým středohořím. E 382/14

Český kras: klíč k české krajině: skály, voda a čas
Žák, Karel – Majer, Martin – Čílek, Václav
Praha: Academia, 2014. 273 s.: barev. il.; 27 cm. ISBN 978-80-200-2381-0
Krasové dutiny Českého krasu fungují jako past na usazeniny, uchovávající upomínky

na dávno zašlý svět, kdy třeba v blízkosti návrší Zlatého koně žili makakové nebo jeskynní hyeny. Vápnité sedimenty umožňují rekonstrukci jinde dávno zmizelých etap vývoje krajiny, a proto Český kras představuje skutečný klíč k poznání Pražské kotliny i českého vnitrozemí. V průběhu posledních dvaceti let došlo v oblasti k překvapivým geologickým objevům i dobrodružným průnikům do nových jeskynních systémů. Kniha popisuje hlavní milníky geologického a geomorfologického vývoje krajiny, jejího osídlení i vlivu člověka. Fotografie, které jsou podrobnou zprávou o stavu nadzemní i podzemní krajiny Českého krasu, jsou provázeny textem sepsaným autory, kteří zde jako jeskyňáři i vědci aktivně působili celá desetiletí. ZZ 1110

Ekologie: problém nás všech
Rynda, Ivan
Praha: Medea Kultur, 2003 15 s. Údaje o názvu a odpovědnosti převzaty z obálky. Brožura upozorňuje na dalekosáhlé důsledky způsobené necitlivým přístupem člověka k přírodě a životnímu prostředí. Představuje návod pro jednotlivce, jak se v běžném životě chovat, abychom přírodu kolem nás nezatěžovali ještě více než doposud a současně aniž bychom si odpírali to, co je pro náš život opravdu důležité. E 386/14

Far field of the geological repository in the Bohemian Massif
Pačes, Tomáš & Mikšová, Jitka (eds.)
Prague: Czech Geological Survey, 2013. 345 s.: il. (některé barev.), mapy; 24 cm. ISBN 978-80-7075-851-9
Publikace představuje výsledky mezioborového hodnocení geologických, geofyzikálních, hydrogeologických, geochemických a inženýrsko-geologických otázek souvisejících s vyhledáváním vhodného hlubinného úložiště vysoce radioaktivního odpadu včetně použitého jaderného paliva v ČR. E 383/14

Geologická mapa České republiky 1:500 000
Cháb, Jan – Stráník, Zdeněk – Eliáš, Mojmír
Praha: Česká geologická služba, 2007. 1 mapa: barev.; na listu 94 x 149 cm, složeno

na 32 x 22 cm v kartonovém obalu. Doplňkové mapy. ISBN 978-80-7075-666-9
Mapa vhodným způsobem využívá poznatky shromážděné během geologického mapování celého území ČR v měřítku 1 : 50 000, které vzešlo z práce několika generací mapovatelů ČGS i dalších geologických institucí. Dílo je výsledkem mnohaletého úsilí našich předních geologů o co nejuvěrnější znázornění geologické stavby území republiky, zároveň však vyjadřuje autorskou interpretaci zobrazených geologických poměrů. Nová mapa byla kompletně digitálně zpracována. ZZ 1107

Geologická paměť krajiny
Kukal, Zdeněk – Němec, Jan – Pošmourný, Karel
Vyd. 2. Praha: Česká geologická služba,2014. 222 s.: il. (převážně barev.), mapy; 22 cm. Terminologický slovník. ISBN 978-80-7075-853-3

Tvář české krajiny je právě tak pestrá jako geologické složení republiky. Z toho vycházejí autoři publikace a dokazují, jak horniny a geologický vývoj podmiňují tvary reliéfu horátin, vrchovin, pahorkatin i nížin. Nacházejí velmi úzké souvislosti, sledují geologické složení nejvyšších hor i nejrozlehlejších nížin ČR. Popisují, jak rychle se tvary zemského povrchu měnily a dosud mění, jak vypadala česká krajina za poslední miliardu let a které procesy byly rozhodující při vzniku nejen těch nejhojnějších, ale i nejatraktivnějších geologických forem. E 387/14

Geologie Brna a okolí
Müller, Pavel – Novák, Zdeněk
Praha: Český geologický ústav, 2000. 90 s., [12] s. obr. příl. : il., (některé barev.), mapy; 29 cm. ISBN 80-7075-416-8
Publikace srozumitelnou formou seznamuje čtenáře s geologickou stavbou širšího okolí Brna a s jejím vývojem. V jednotlivých kapitolách jsou charakterizovány geologické jednotky od nejstarších starohor přes prvohory, druhohory, třetihory až po čtvrtohory. Publikaci doplňují geologická mapa 1 : 50 000, barevné fotografie významných geologických lokalit, názorná schémata, obrázky a přehledné tabulky. ZZ 1106

Horninové prostředí České republiky: jeho stav a ochrana

Kukal, Zdeněk – Reichmann, František

Praha: Český geologický ústav, 2000. 189 s.: il. a mapy (některé barev.); 30 cm. Anglické resumé. ISBN 80-7075-413-3

Horninové prostřední je výrazně ovlivněno dobýváním a úpravou nerostných surovin, průmyslovou, stavební i zemědělskou činností. V knize je kvalitativně i kvantitativně hodnoceno působení těchto činitelů na horniny, půdy a vody České republiky. ZZ 1108

Horniny a minerály: nový kapesní atlas Priceová, Monica – Walsh, Kevin
2. vyd. Praha: Slovart, 2013. 224 s.: barev. il.; 19 cm. Obsahuje rejstříky. ISBN 978-80-7391-760-9
Fotografický kapesní atlas obsahuje podrobné záběry více než 300 různých vzorků hornin a minerálů. E 393/14

Chráněná území západočeské přírody Hostička, Miloš – Kryl, Antonín – Franta, Jaroslav
Plzeň: Krajská komise cestovního ruchu, 1981 (Praha Tiskařské závody 32). 38 s. obr., barev. fotogr.; 21 cm. Rus., angl. a něm. souhrn. Publikace seznamuje čtenáře s chráněnými územími západních Čech od Šumavy přes Brdy po Slavkovský les a jejich stavem na začátku 80. let 20. století. E 381/14

Jak jsme zachraňovali svět aneb půl století ve službách mezinárodní ochrany přírody Čeřovský, Jan
Praha: Academia, 2014. 560 s. ISBN 978-80-200-2412-1.

Nadšený pozorovatel a ochránce přírody, vystudovaný botanik J. Čeřovský se v průběhu druhé poloviny 20. století významně podílel na činnostech a rozvoji československé, české i světové ochrany přírody. Jak se vyvíjelo mezinárodní dění v tomto oboru, kterého se aktivně účastnil jako dobrovolník i profesionál? Autor popisuje vznik a historii specializovaných mezinárodních organizací, jejich programů a projektů, jež brzdilo politické nepřátelství i otevřené konflikty studené války, lidská hloupost, závist a zloba, než se v 90.

2 / 2015 Ochrana přírody

letech plně rozvinula spolupráce i v mezi-národní péči o přírodní a krajinné dědictví. Publikace navíc nabízí řadu překvapivých pohledů do zákulisí oficiální odborné scény a zajímavých zážitků a postřehů z pěti kontinentů světa, sepsaných jedním ze zakladatelů moderně pojaté péče o přírodní a krajinné dědictví v Československu a ČR. E 141/14

Jedlé rostliny v přírodě

Beiser, Rudi

Praha: Knižní klub, 2014. 175 s.: barev. il.; 19 cm. Obsahuje rejstřík. ISBN 978-80-242-4210-1
V publikaci je uvedeno více než sto běžných planě rostoucích jedlých druhů rostlin, které jsou řazeny podle typického stanoviště (les, louka, pole, vodní prostředí, a též plody stromů a keřů) a hlavního období sklízně (jaro, začátek léta, léto, podzim). Obecné úvodní kapitoly přinášejí informace o určování jednotlivých druhů, o správném sběru i bezpečné konzumaci. Na případné záměny podobných druhů upozorňuje kapitola o dvojnicích. E 402/14

Jeskyně České republiky

Zajíček, Petr

Praha: Academia, 2010. 275 s.: barev. il.; 21 cm. Terminologický slovník. ISBN 978-80-200-1803-8
Kniha je podrobným průvodcem po všech veřejnosti zpřístupněných jeskyních v České republice a také po jeskyních, které jsou volně přístupné. Nechybějí ani kapitoly o nejvýznamnějších a zajímavých jeskyních pro veřejnost a turisty nepřístupných. Publikace obsahuje i statě popisující objevování zmiňovaných podzemních prostor. E 395/14

Kronika zoologického poznávání

Roček, Zbyněk

Praha: Academia, 2013. 796 s.: il. (některé barev.), portréty, faksim.; 24 cm. Chronologický přehled. ISBN 978-80-200-2240-0

V knize je zachycen chronologický vývoj poznání v zoologii v průběhu šestatřiceti století. Na pozadí historických událostí jsou v ní představeny nejvýznamnější objevy a osobnosti, které přispěly k rozšíření znalostí o živočiších. Kniha není jen encyklopedickým

souhrnem životopisů zmiňovaných osobností, ale jde v ní především o zařazení jejich protagonistů do kontextu doby, o objasnění vztahů mezi jednotlivými zástupci v různých oblastech bádání a o pochopení různých přístupů k řešení problémů a objevování nových poznatků. E 405/14

Les v hodině dvanáctě

Višňák, Richard

Hnutí Duha v nakladatelství Abies, 2009. 323 s.: obr. Obsahuje bibliografii a slovníček. ISBN 978-80-88699-19-4
Co je to les? Jak k němu přistupujeme? Kniha mapuje historii i současnost lesů na území dnešní ČR, aktuální hrozby a příležitosti ke zlepšení jejich stavu. Autor vypráví o tom, jak vypadaly lesy v proměnách doby, zastavuje se v Krušných a Jizerských horách a na Šumavě. Zamýšlí se také nad otázkou, jak bohatství lesů v ČR zachovat i do budoucnosti. D 766/14/c

Lesnická entomologie

Křístek, Jaroslav – Urban, Jaroslav

Vyd. 2., upr. Praha: Academia, 2013. 445 s., [32] s. obr. příl.: il. (některé barev.); 24 cm. ISBN 978-80-200-2237-0

Hmyzí škůdci působí v lesích škody, které často velkoplošně rozvracejí lesní hospodářství. Omezit se je snaží ochrana lesů, která za 200 let existence shromáždila rozsáhlé vědecké a praktické poznatky. Do tohoto profilového lesnického oboru vstupuje lesnická entomologie, všestranně zkoumající lesní hmyz a jeho funkce v lesních společenstvech. Poslední dílo, které se v ČR tímto oborem zabývalo, vzniklo před 50 lety. Mezitím se rozvinula systémová ekologie a bylo shromážděno mnoho nových poznatků o lesním hmyzu. Autoři, dlouholetí vysokoškolští učitelé a vědečtí pracovníci, koncipovali publikaci tak, aby plně odpovídala současnému stavu lesnické entomologie. Je určena nejen studentům všech typů lesnických škol a pracovníkům lesnické praxe, ale i ochráncům přírody a všem přátelům lesa. E 411/14

Výběr aktualit z knihovny sestavuje Knihovna AOPK ČR, kontakt: e-mail: knihovna@nature.cz Ludmila Příbylová

Summary

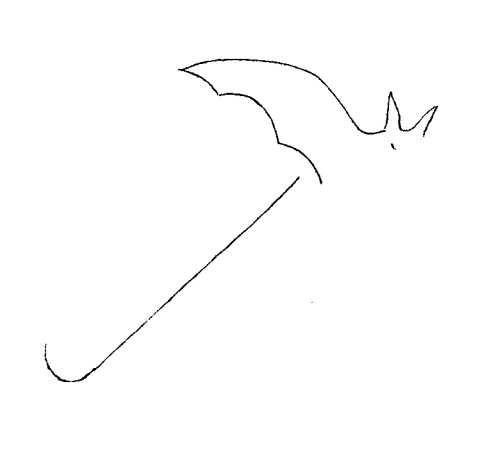
Beran L.: The First Evidence on Grey Wolf Breeding in Bohemia after More Than 200 Years

The Grey Wolf (*Canis lupus*) had become extinct in Bohemia more than 200 years ago. Moreover, due to a wolf increasing population on German-Polish border close to the Czech Republic´s northern border it was possible that these large carnivores would also appear in Bohemia. In 2013, the Kokořínsko Protected Landscape Area (PLA) staff members began to meet the information on watching a wolf or even two there. In 2014 spring some camera traps were installed and only after two weeks, namely on March 19 and 29, 2014, an adult wolf was trapped by a camera near the Břehyně Fishpond within the Břehyně-Pecopala National Nature Reserve. The area where a wolf was captured by a camera is within the former Ralsko Military Training Area used by the Soviet Army in 1968-1990 and it has become a part of the Kokořínsko-Máchův kraj/Mácha´s Country PLA. In late July and early August 2014, the camera traps have confirmed wolf´s breeding there when rearing at least three pups was confirmed. Since that time, the wolves often occur there and the camera traps have produced more than one hundred wolf´s snapshots or video recordings. Since October 22, 2014, the came traps have captured four wolves maximally. Moreover tracks found in late 2014/early 2015 suggest that there have been five animals in the pack. Genetic analysis of wolf faeces shows that the wolves occurring in the Kokořínsko-Máchův kraj/Mácha´s Country PLA are related to those from western Poland and eastern Germany (the German-Polish grey wolf population).

Rejl J. & Mlejnek R.: Bat Wintering Sites/ Hibernacula in Non-karst Caves

In the Czech Republic, there are many non-karst caves, which are important bat wintering sites or hibernation roosts, also called hibernacula. In the Svitavská pahorkatina/ Svitavy Hills, Moravskoslezské Beskydy/ Moravian-Silesian Beskids Mts. and Jičínská

pahorkatina/Jičín Hills geomorphological units, there are the most suitable caves for bats. Moreover, non-karst caves, inhabited by bats, can also be found in other geomorphological units, e.g. in the České středohoří/Bohemian Mittelgebirge Hills or in the Broumovská vrchovina/Broumov Hills. In non-karst caves in the Czech Republic, 12 bat species regularly hibernate, namely the Lesser Horseshoe Bat (*Rhinolophus hipposideros*), Great Mouse-eared Bat (*Myotis myotis*), Bechstein´s Bat (*M. bechsteini*), Natterer´s Bat (*M. nattereri*), Geoffroy´s Bat (*M. emarginatus*), Daubenton´s Bat (*M. daubenton*i), Whiskered Bat (*M. mystacinus*), Brandt´s Bat (*M. brandtii*), Northern Bat (*Eptesicus nilssonii*), Barbastelle (*Barbastella barbastellus*), Brown Long-eared Bat (*Plecotus auritus*) and the Grey Long-eared Bat (*P. austriacus*). Possibility to discover new bat wintering sites in non-karst caves is high, particularly because pseudokarst regions have not been insufficiently studied by speleologists. They include regions such as the Broumovská vrchovina/Broumov Hills where speleological surveys are being carried out, but no bat wintering sites has been found yet. Nevertheless, new non-karst sites can also be discovered in regions considered to having been surveyed sufficiently, e.g. rock-pillar landscapes in the Jičínská pahorkatina/Jičín Hills, Labské pískovce/Elbe Sandstones, the České středohoří/Bohemian Mittelgebirge Hills, *etc.*

Hartvich P.: The Results of Fish Monitoring at the Double-Slot Fish Pass at Geesthacht, Northern Germany Are Also Important for the Czech Stretch of the Elbe River

Since a new double-slot pass was put into operation at Geesthacht, Schleswig-Holstein, northern Germany, an extensive, long-term fish ecological monitoring has been performed, which also includes the old bypass facility on the southern river bank. The implemented transponder technology provides important insights into the different traceability of the two fish passes, as the results often vary depending on the individual species. Daily counts show that the double-slot pass is used by about eight times more fish than the simple bypass. In addition, the species richness using the double-slot pass is greater than that of the bypass, covering 43 rather than 37 species, respectively. The findings show that some species prefer ascending the double-slot pass located on the point bank, while more powerful swimmers may choose to use the simple bypass on the cut bank.

Utilization of the devices facilitates continuous reliable data gathering even during high discharges and harsh environmental conditions, while maintaining safe environment for the staff in charge.

Uhlíková J., Vorel A. & Šíma J.: Analysis of the 13-Year-Period of Payments as Financial Compensations for Losses Caused by the European Beaver in the Czech Republic

In September 2013, the Ministry of the Environment of the Czech Republic approved the Management Plan for the European Beaver (*Castor fiber*) in the Czech Republic. Among the tasks of the document, there is also an analysis of payments as financial compensations for losses caused by the above rodent species. Pursuant to Act No. 115/2000 Gazette on Providing Compensation for Loss Caused by Selected Specially Protected Species, as amended later, the Government financially compensates losses caused by the European Beaver on permanent growths, *i.e.* mainly damages to woody plants, and on crops which have not been harvested yet. The analysis was based on data included in applications submitted to Regional Offices in 2000 – 2013. The applicants were divided into four groups: natural persons, juridical bodies/legal persons, municipalities and governmental bodies. Similarly,

losses were classified into six categories. In the period under study, the compensation payments for losses caused by the European Beaver reached 71,707,217.00 CZK (2.6 million euros) in eight Czech Republic's regions: in total, 182 applications were submitted to the respective Regional Offices. Of the all payments, 85.8% had to be allocated for governmental bodies; the highest proportion of payments went to the Forests of the Czech Republic, state enterprise (57.7%). From a point of view of the loss classification categories, the highest proportion was paid for damages caused on forest growths. In the article, reasonability of the finances having been paid is debated and conceptual changes in providing payments as financial compensations for losses caused by the European Beaver in the Czech Republic are proposed.

Hubený P.: After the European Spruce Bark Beetle Plague.... (Twenty Years After)

Norway spruce forests in the Modravské slatě/Modrava Fen, the Šumava/Bohemian Forest Mts. National Park, had been disturbed by the European Spruce Bark Beetle (*Ips typographus*) plague in 1996. Most of the full-grown growth died there. Because there was an apparent lack of natural regeneration across the greater part of the area, tree seedlings were planted, reaching the density of approx. 1,200 individuals per hectare there. At present, the total restoration density is 3,165 individuals per hectare. After twenty years since the dieback of most of forest, there is a Norway spruce growth reaching the density of approx. 5 Norway spruces having a tree trunk diameter larger than 30 centimetres. At the same time, Norway spruces reaching 7 – 30 centimetres in the tree trunk diameter display the density of 190 individuals per hectare there. Understandably, the forest is not homogenous and spruce trees which have survived are distributed rather in clusters. Forest age structure analysis shows that at present there is one spruce older than 200 years per 10 hectares as well as 22 spruces at the age of 100 – 200 years per hectare. There are thousands of younger Norway spruces per hectare in the Modravské slatě/Modrava Fen. Whole deadwood stands or lays there providing the further forest regeneration with nutrients. Thus, a natural, old-growing forest has been evolving at the site.

Poloha M. & Nevšimalová K.: Restoration a Stretch of the Kněhyně Stream, the Beskydy Mts. Protected Landscape Area

According to the building permission issued, the Kněhyně Stream (Zone II, the Beskydy Mts. Protected Landscape Area, northern Moravia) was restored at river kilometre 2,138 up to river kilometres 2,423 in 2003 – 2004. At present, pursuant to Act No. 254/2001 Gazette on Water and Amendments to Some Acts, as amended later (the Water Act), the so-called water management adjustment can be considered as field work which does not need a building permission. That is why it was possible, pursuant to Article 15 of the Water Act, after expiration of the sustainability period, to formally cancel the above waterworks and to declare that the Kněhyně Stream is a non-managed natural stream on the stretch which has been restored. Therefore, technological survey of the current state of the waterworks was implemented, assessing functionality and the state of the restoration and declaring the stream development as natural, not affecting the stream channel stability. The waterworks registered as a Nature Conservation Agency of the Czech Republic's long-term tangible property was consequently delisted from the registration.

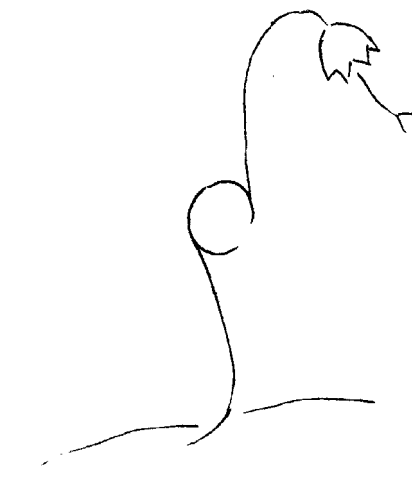
Štefanová T.: Significant Landscape Elements registered by State Nature Conservancy Authorities in the Central Bohemia Region

Significant Landscape Elements (SLEs) are often ignored and neglected parts of nature conservation and landscape protection. To gather the information on the current state in SLEs registered by a State Nature Conservancy authority after the respective administrative procedure/decision, a model updating of these SLEs was carried out in the Central Bohemia Region. In collaboration with the Central Bohemia Regional Office and the respective municipalities, it was found that there are 463 SLEs registered in Central Bohemia. Attention was also paid to the most common difficulties related to SLE registration. Thus, publishing the data on SLEs registered by State Nature Conservancy authorities as well as presenting examples of good practice/lessons learnt is of great importance in this field of activities. The SLEs registered

complete the Specially Protected Area network in the Czech Republic, thus being of utmost significance for nature conservation and landscape protection.

Jelínková J.: Permitting Felling Woody Plants in Relation to Other Laws – General Principles and Felling Woody Plants due to Building Activities

State Nature Conservancy authorities are more and more often confronted with opinions that other laws (e.g., Act No. 266/1994 Gazette on Rail Systems, as amended later, Act No. 13/1997 Gazette on the Road Network, as amended later, Act No. 458/2000 Gazette on Business Conditions an Public Administration in the Energy Sectors or the Energy Act, as amended later, or Act No. 254/2001 Gazette on Water and Amendments to Some Acts or the Water Act, as amended later) allow to felling woody plants growing outside the forest without permits or even that they impose a duty to fell woody plants without permits or without informing a State Nature Conservancy authority, pursuant to Act No. 114/1992 Gazette on Nature Conservation and Landscape Protection (ANCLP), as amended later. The author rejects such opinions and judges that except of cases when other law would explicitly exclude application of the ANCLP, felling woody plants should be pursuant to the latter.

Furthermore, the author deals with the decision of the Supreme Court of the Czech Republic on permitting felling woody plants because of planned building activities. She considers the court's opinion that the serious

reason for felling can be given only at the moment, when planning permission on location of a structure comes into force to be rather questionable. In the practice, it can result in only formal issuing the permission, although the Supreme Court itself stated that neither legally effectively located nor permitted structure is automatically a serious reason to permit felling woody plants.

Fischer D., Vlach P. & Jeřábková L.: Have Been the Common Newt and the Common Toad Still Common and Widespread in the Czech Republic?

Using results of amphibian surveys carried out in the vicinity of three linear structures, the worrying state of the species having been still considered as common, namely of the Common Newt (*Lissotriton vulgaris*), also called the Smooth Newt, and of the Common Toad (*Bufo bufo*) was found. The Common Newt's occurrence was reported from less than a third of the sites surveyed, while the Common Toad was found at less than half of the sites. More surprisingly, the newt uses only a small proportion of fishponds available and the toad more than half of them, although fishponds were definitely the most numerous among the sites surveyed. The fact that 84.5% of the sites under study were inhabited by maximally higher dozens of adult newts is quite alarming. The state of the Common Toad has been even worse: it was found that even 82.5% of the sites under study were populated by maximally higher dozens of individuals, although the numbers reaching hundreds of animals have been supposed to be there. The results presented in the article do not certainly support the traditional idea that the above two amphibian species have been widespread in the Czech Republic occurring almost everywhere. On the contrary, the Common Newt and Common Toad seem not to be common amphibian species in the Czech Republic anymore.

Plesník J.: IUCN Red Data Books and Red Lists celebrate the 50th Anniversary

Among various target species for nature conservation, preservation and management, much attention has been traditionally paid to threatened species. Red Lists of threatened species and their expanded form, Red

Data Books, are assessments of the status of species (or other taxa) risk to extinction. The Red List system was first conceived by the International Union for Conservation of Nature (IUCN) in the early 1960s. During the 1970s and 1980s, Red Lists and Red Data Books became important tools to assist the setting priorities for conservation actions and to draw the attention of the public and policy-makers to the urgency and scale of conservation problems at global and regional level, the latter including also European, national, and sub-national ones. The Red List concept has been applied not only for wildlife species, but also for cultivated plants and their varieties, plant communities, domestic animals and their breeds, habitat/landscape types or soils.

Until the early 1990s, the compilation of the above background documents had been essentially *ad hoc* process based on expert opinion rather than analysis of data, although various indexes were introduced. To address this problem, in 2001, the IUCN adopted new Red List Categories, together with more objective and scientifically rigorous criteria to guide implementation. Thus, the IUCN Red List Categories are defined by quantitative, clear-cut, and scientifically sound criteria.

In the former Czechoslovakia, Red Lists of various taxa or ecological groups were published in the late 1970s and in the 1980s. In 1988 – 1999, a comprehensive illustrated series of Red Data Books of threatened and rare animal and plant species of Czechoslovakia, the Czech Republic and Slovak Republic respectively, was issued. Since 1995, other Red Lists have been developed, using new IUCN Red List Categories and Criteria and their modification, in the Czech Republic. The Nature Conservation Agency of the Czech Republic was appointed by the Ministry of the Environment to produce the official Red Lists.

Skalka M.: How the Mole Lives

The Krkonoše/Giant Mts. Environmental Education Centre (in Czech, abbreviated as Krtek, i.e. the Mole) was launched at Vrchlabí in January 2014. The facility, significantly located underground, uses current

technologies and offers a lecture room for 80 guests, a multifunctional classroom/club room/laboratory and an exhibition space. Through a glass-wall, it faces to a part of the adjacent castle park which can serve as an open-air lecture room, and to a monastic garden. Within the project entitled as the *Comenius viridis*, the Centre has developed a comprehensive series of programmes from various disciplines (geology, botany, zoology, pomology and hydrobiology), completing traditional ones for schools and the general public. All the programmes try to help visitors to understand the general patterns in nature, particularly to recognize unique values of the Krkonoše/Giant Mts. National Park.

Slezák V. & John V.: The Lazovsky Zapovednik/State Nature Reserve and Nature Conservation in the Russian Far East

The Lazovsky Zapovednik/State Nature Reserve, established in 1935, is located in the Russian Maritime Province of Primorsky Krai in the Russian Far East, covering 1,200 square kilometres. The protected area harbours unique flora and fauna, being a remarkable mixture of Palearctic and Indo-Malaya wildlife elements. While lowlands are covered by deciduous broad-leaved forests and middle elevations by mixed forest growths, at the elevations higher than 1,100 m a. s. l., there are coniferous growths. Up to know, 1,284 higher plant species, 370 bird species and 79 mammal species including marine ones have been found there. Despite the high species richness, mammals are the most famous wild animals occurring in the zapovednik. The Long-tailed Goral (*Nemorhaedus caudatus*), a small ungulate with a goat-like or antelope-like appearance, has been declining, now inhabiting particularly coastal rock habitats. The Amur Leopard (*Panthera pardus orientalis*) is one of the rarest carnivores on Earth: less than 70 individuals are estimated to survive in the wild. Moreover, the Lazovsky Zapovednik/State Nature Reserve has become famous due to the Siberian Tiger (*Panthera tigris altaica*) occurrence: it is inhabited by about ten individuals of the tiger subspecies, also known as the Amur Tiger. Poaching is the main threat not only to the Siberian Tiger, but to nature as a whole there.

Kontakty na autory

Stanislava Bartošová

ÚVR ČSOP

koordinátorka projektů

e: stanislava.bartosova@csop.cz

Jiří Bašta

Správa KRNP

šéfredaktor časopisu Krkonoše – Jizerské hory

e: jbasta@krnap.cz

Luboš Beran

AOPK ČR

RP SCHKO Kokořínsko – Máchův kraj

vedoucí oddělení ochrany přírody a krajiny

e: lubos.beran@nature.cz

Robin Böhnisch

PSP ČR

předseda výboru pro životní prostředí

e: bohnisch@seznam.cz

David Fischer

Hornické muzeum Příbram

e: david-fischer@centrum.cz

David Grossmann

NP Podyjí

mediální koordinátor

e: grossmann@nppodyji.cz

Petr Hartvich

Jihočeská univerzita

Fakulta rybářství a ochrany vod

e: hartvich@frov.jcu.cz

Pavel Hubený

ředitel NP Šumava

e: pavel.hubeny@npsumava.cz

Karel Chobot

AOPK ČR

ředitel odboru monitoringu biodiverzity

e: karel.chobot@nature.cz

Jitka Jelínková

ČIŽP

vedoucí právního odboru ředitelství

e: jelinkova_jitka@cizp.cz

Lenka Jeřábková

AOPK ČR

vedoucí oddělení sledování stavu druhů

živočichů

e: lenka.jerabkova@nature.cz

Václav John

AOPK ČR

oddělení druhové ochrany

e: vaclav.john@nature.cz

Tomáš Just

AOPK ČR, RP Střední Čechy

e: tomas.just@nature.cz

Roman Mlejnek

Správa jeskyní ČR

e: mlejnek@caves.cz

Kristýna Nevšimalová

AOPK ČR

vedoucí oddělení péče o vodní ekosystémy

e: kristyna.nevsimalova@nature.cz

Pavel Pešout

AOPK ČR

ředitel sekce ochrany přírody a krajiny

e: pavel.pešout@nature.cz

Jan Plesník

AOPK ČR

oddělení mezinárodní spolupráce

e: jan.plesnik@nature.cz

Martin Poloha

AOPK ČR, RP SCHKO Beskydy

oddělení ochrany přírody a krajiny

e: martin.poloha@nature.cz

Jiří Rejl

Městská policie Sezemice

e: cordulegaster@seznam.cz

Tomáš Růžička

výkonný ředitel Nadace Partnerství

e: tomas.ruzicka@nap.cz

Michal Skalka

Správa KRNP

vedoucí pracoviště environmentálního

vzdělávání

e: mskalka@krnap.cz

Vít Slezák

AOPK ČR, RP SCHKO Jeseníky

e: vit.slezak@nature.cz

Jan Šíma

MŽP

vedoucí oddělení druhové ochrany

e: jan.sima@mzp.cz

Pavel Špryňar

AOPK ČR, RP Střední Čechy

e: pavel.sprynar@nature.cz

Tereza Štefanová

AOPK ČR

oddělení ochrany krajiny

e: tereza.stefanova@nature.cz

Karolína Šulová

AOPK ČR

vedoucí oddělení práce s veřejností

e: karolina.sulova@nature.cz

Jitka Uhlíková

AOPK ČR

oddělení druhové ochrany

e: jitka.uhlikova@nature.cz

Ondřej Vítek

AOPK ČR

oddělení maloplošných zvláště chráněných

území

e: ondrej.vitek@nature.cz

Pavel Vlach

Západočeská univerzita

Centrum biologie, geografie a envigogiky

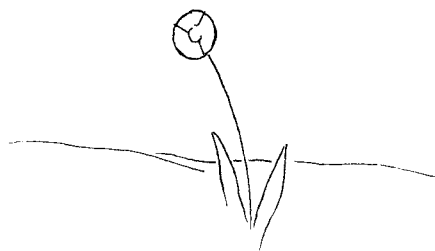
e: vlach.pavel@mybox.cz

Aleš Vorel

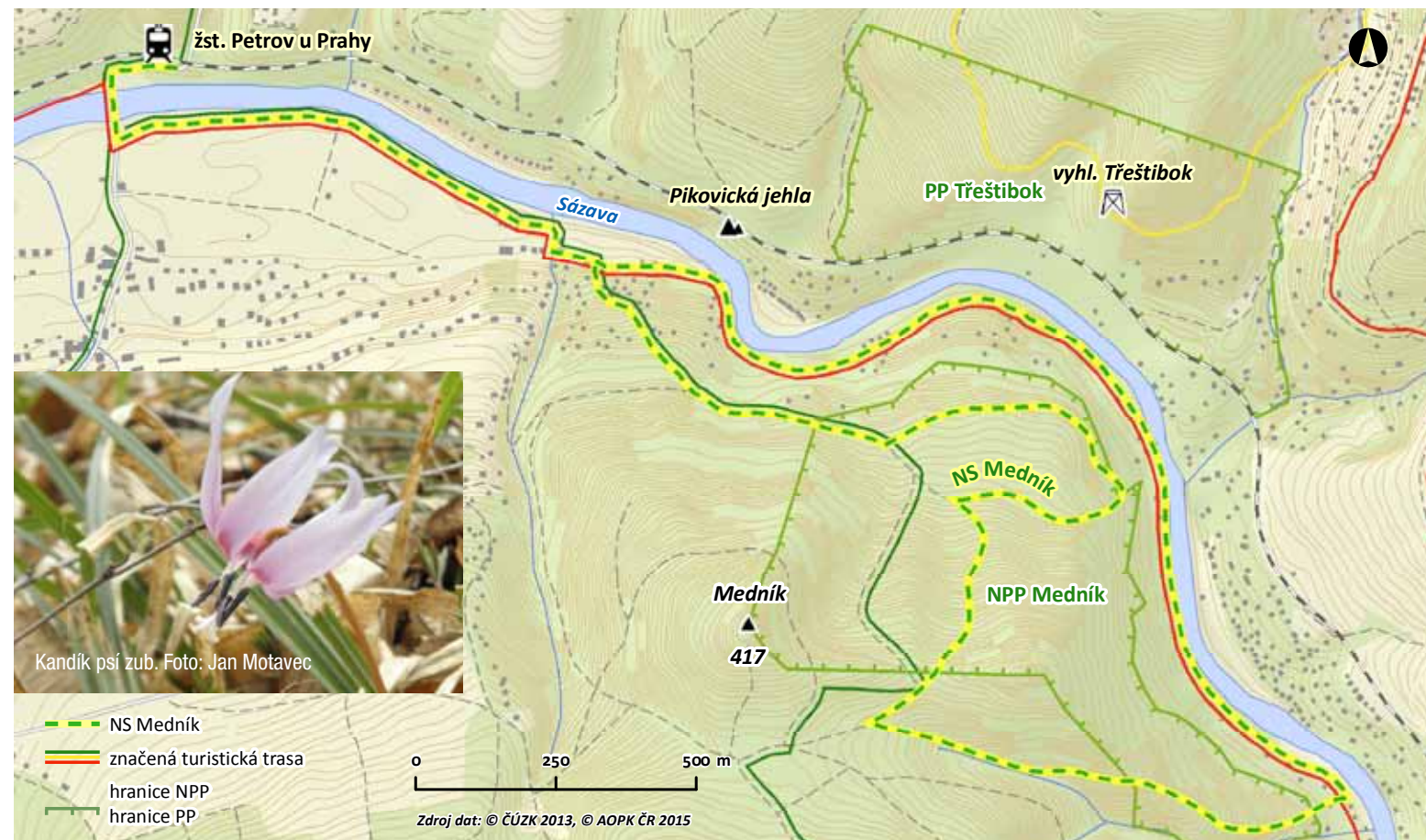
Česká zemědělská univerzita

Fakulta životního prostředí, katedra ekologie

e: vorel@fzp.czu.cz

50 let naučné stezky Medník

Naučná stezka na Medníku není nejstarší, jak se často tvrdí. Přesnější by bylo říkat „nejstarší novodobá“, protože nejstarší doloženou naučnou stezku na našem území zřídil amatérský přírodovědec Rudolf Kögler již ve 40. letech na Kránskolipsku. To však nic nemění na tom, že právě stezka na Medníku je „pramatkou“ všech dalších naučných stezek u nás. Letos je tomu právě 50. let, kdy tato stezka vznikla. „Značené naučné stezky jsem poznal v Německu a Anglii. Zejména zkušenost z tehdejší NDR ze studijního pobytu v roce 1964 mě podnítila k vytrasování první naučné stezky u nás na Medníku na Sázavě. Místo jsem vybral jako oblíbený cíl jarních výletů Pražanů za kvetoucím kandíkem. Důvěrně jsem je znal, protože už od klukovských let jsem lokalitu tehdy velmi populární jarní květiny sledoval,“ vzpomíná jeden z autorů stezky Jan Čeřovský v rozhovoru, který vyšel před několika lety v Kráse našeho domova. Připomeňme pro úplnost, že druhým autorem stezky byl Miloš Homoláč.

Právě kvůli výskytu kandíku (o jehož původnosti se však dodnes vedou spory) byl Medník vyhlášen již v roce 1930 přírodní rezervací. Dnes má statut národní přírodní památky (37,6 ha), která zahrnuje jak skalnaté srázy s dubohabrovými suťovými porosty a hojným výskytem tisu, tak vrcholové bučiny. Setkat se zde můžeme s typickou hájovou květenou, žije zde silná populace mloka skvrnitého a za zmínku stojí i bohatá společenstva bezobratlých, zejména mlžů a lesních členovců. Na první pohled zaujmou i rozsáhlé stopy po (pravděpodobně) středověké těžbě zlata. V neposlední řadě je Medník nepřehlédnutelnou dominantou dolního Posázaví. Není tedy divu, že se naučná stezka stala záhy velmi populární. I mednická naučná stezka samozřejmě podléhala zubu času. Dnes má ale následovníka, za kterého se věru nemusí stydět. Zbrusu novou naučnou stezku zhruba v původní trase zde v roce 2009 vybuodovala v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě a s finanční podporou

Středočeského kraje základní organizace Českého svazu ochránců přírody Zvoneček. Na rozdíl od své předchůdkyně začíná již na železniční zastávce Petrov (železniční trať Praha – Davle – Čerčany). Nejprve vede po místy až trochu krkolomné stezce skalnatým kaňonem Sázavy po severovýchodním úpatí hory a přes vrcholové partie se vrací smyčkou zpět. Na svých zhruba 7 kilometrech je vybavena 14 graficky i obsahově pěkně vyvedenými panely, zabývajícími se nejen přírodou Medníku, ale i pozoruhodnostmi nejbližšího okolí (např. trampingu, Posázavský pacifik), a doplněna je i o dva interaktivní prvky pro mladší návštěvníky. Až tato pozvánka na výlet vyjde tiskem, bude již nápor milovníků přírody, vydávších se na „lov kandíků“, zřejmě pryč. O to více v klidu si můžete vychutnat krásy popsaného místa, které stojí za návštěvu v kteroukoli roční dobu. Bližší informace o lokalitě naleznete na www.mistopis.eu/mistopiscr/posazavi/jilovsko/mednik.htm **Jan Moravec**